

Філософсько-світоглядні засади буття людини

УДК: 11(477)“20”

*Двадцятиріччю Незалежності України
присвячується*

СОЦІОГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА БУТТЯ – МАТРИЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ УКРАЇНИ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Степан Вовканич

Інститут регіональних досліджень НАН України,
вул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026, Україна,
e-mail: irr@mail.lviv.ua

У статті наголошено на необхідності консолідації українського суспільства на засадах опрацювання національної ідеї, яка акумулює етнічні, цивілізаційні та інтеграційні компоненти розвитку. Її фундаментальна сутність полягає у визначенні України як соборної, української, гідної людини держави. Автор висуває нову соціогуманістичну парадигму буття як матрицю творення української ідеї, що ґрунтується на паритетному захисті нації і кожного громадянина, їх мов, культурних традицій, економічного, інформаційного та інших просторів. Окрім цієї Великої стратегічної ідеї, парадигма уможлиблює формування так званої Малої – поточного, короткострокового, часто тактично-гнучкого гасла, потрібного країні, людині, окремій особистості нині і зараз. Ним може стати духовно-інтелектуальне заклик “Знання, інформація і рух (чин, дія)”, який мобілізуватиме енергію на інтенсивне застосування необхідних знань, інновацій задля щоденної розбудови модерної національної держави, випереджального її розвитку. Запропоновано соціальний механізм активізації руху знань, себто підвищення духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) нації, де “вертикаль” фіксує рух традиційної інформації (від покоління до покоління), який відображає спадковість (тяглість, консервативність), а “горизонталь” – соціальну активність творення нового на рівні окремої особистості, генерації – їх креативність (інноваційність). У цьому сенсі ДІМ нації (людини) – це природна динамічна соціанта розвитку, в рамках якої виокремлюється середовищеспроможність української (і не лише) спільноти зберігати свою історичну пам’ять, мати власну еліту, якісну освіту, науку, інтелектуальну власність, потужну інноваційну діяльність, сприятливий економічний, інформаційний та інші простори. Водночас, у такий спосіб збільшувати рівнодійний вектор, що складається “по-діагоналі” з величин двох попередніх – “вертикалі”

традицій та “горизонталі” новацій – для суспільно-інноваційного поступу. У цьому результуючому векторі, з одного боку, підсумовуються рушійні сили прогресу соборної спільноти, потенціал її економіки знань, без ефективної соціалізації яких нація не зможе модернізуватися та на рівних партнерських засадах інтегруватися в світове цивілізаційне співтовариство. З другого – елімінується здатність соціуму зберегти свою автентичність серед різнобарв'я культур, традицій та інших головних ознак окремішності кожного народу, тобто його можливості захистити територіальний, економічний, інформаційний та інші сегменти національного простору за умов глобалізації (часто далекої від соціогуманістичної) світу.

Ключові слова: українська національна ідея, інтелектуальна еліта, інформаційний простір, традиції, інновації, національна ідентичність, духовно-інформаційна мобільність, середовищеспроможність нації.

Актуальність і розробленість теми. Ера глобалізації дедалі більше засвідчує, що світом правлять ідеї. Кожна країна, держава чи на рівні іншої номінації – особа (етнічна група, народність, нація) формують свою поведінку у відповідності з імперативами власної родової, національної або державницької ідеї. Національна ідея будь-якого етносу – це світоглядна система, яка складається із візії, тобто загальної картини її бачення, теоретико-методологічних підходів та практики втілення в реальне життя. Усім існуючим національним ідеям притаманна одна типова особливість – вони функціонують в інтересах конкретної нації. Немає у світі єдиної для усіх етносів національної ідеї. Національна ідея – категорія, властива етнічним, громадсько-політичним формуванням, що стали націями. У таких націй є своя світоглядна система, ідеологічний духовно-інтелектуальний супровід державотворення, що ґрунтуються на **ідеї** (мрії), яка консолідує спільноту, є її підоймою, програмою і дороговказом діянь.

В Україні нині немає нічого більш невизначеного, водночас найчастіше вживаного, особливо високими політиками та урядовцями в позитивному, однак, набагато рясніше, шкода, в негативному контексті (аж до повного заперечення), – аніж **дискурс національної ідеї**. Доморощений негативізм, псевдонаукове критиканство та лукавство владного інтелектуального антиукраїнізму, бажання на ньому висунутися чи прислужитися сусідові, дезінформувати власний нарід, а відтак розколоти і поділити країну, – настільки переповнюють інформаційний, нібито національний, простір зухвалістю, цинізмом та марнославством, що хочеться криком волати: чому і за що ви так ненавидите Україну, її національну ідею? Чому у нас, як у США, при в'їзді до населених пунктів зазвичай нема лозунгів: “Якщо не любите Америку, то забирайтеся геть!”. Чому, на відміну від цивілізованих країн, в Україні досі немає законів про натуралізацію іммігрантів, про покарання зловмисних заперечень Голодомору як геноциду українського народу, про духовно-інтелектуальне забезпечення ідеології національного відродження і державотворення, врешті, про люстрацію їх поборників?

Якось мій знайомий, намагаючись ошелешити компанію інтелектом та глибиною знань Української Національної Ідеї (**УНІ**), прорік: національна ідея будь-якого народу має бути короткою, змістовною і зрозумілою для широкої її

реалізації суспільним загалом. Тоді вона світитиме йому сьогодні і буде просвітом у майбутнє. А як щодо України? – поцікавилися присутні. А тут давно, ще за сов'єтів, – “усьо чотко”: “У своїй хаті – своя правда, і сила, і воля”. Невже з часів Шевченка нічого не змінилося? – спитав я. Адже вже маємо власну хату – державну Незалежність. Не треба українцям піднімати гасло “Земля і Воля”. Попри те, перебив мене приятель, – чи маємо національний інформаційний простір, динамічний соціально-економічний розвиток, справедливу судову, захищену фінансову системи, гідну зарплату? Отже, цивілізаційні здобутки “Свобода і Добробут” конче потрібні та актуальні. Що більше, дискутував він далі, – наш Пророк, щиро переживаючи за долю нації, феноменально точно передбачив її сьогоднішні виклики в кризовій ситуації та недобрі вчинки сучасних засланих патріотів і державотворців: “Та не однаково мені, Як Україну злії люде Присплять, лукаві, і в огні Її, окрадену, збудять...”

Проте, як на мене, не злі люди збудили Україну, аби нині лукаві під національними, віками вимірними символами, приспати її народ, а відтак – далі грабувати. Чому мало людей, які готові не заробляти на владі? Чому український народ так легко дає себе обдурювати і чому так багато на його землі охочих це вчинити? Чи не пора нам згадати гасло італійців, наприклад, часів Гарібальді: ми здобули Італію, тепер творимо італійців? Українізм, українська мова – це коріння нації, нашої державницької ідеї, а обітована земля – це те, де те коріння проростає. Отже, чи така, насправді, проста лінійна залежність свободи і добробуту як сучасних складників національної ідеї, що більше – для цивілізаційного розвитку, коли країни з давно усталеною демократією, які, сформувавши модерні нації, однак, далі турбуються про сучасну національну ідею свого народу, його духовний розвиток і матеріальний добробут. Там, у них діє комплексна трудова і моральна модель добробуту, в якій передбачені гідні людини умови й оплата праці, соціальний захист, охорона здоров'я і відпочинку, формування відповідного природного середовища, котре намагаються передати наступним поколінням у достойному стані і не лише в екологічному сенсі. Адже сама нація, її мова, інформаційний, освітній, знаннєвий, релігійний та інші простори оберігаються як спроможне середовище формувати культурну, патріотично-свідому людину, її життєдіяльність задля сьогоднішнього і майбутнього поступу. Слово, інформація завжди були та є перед усім, ідеї запліднюють діяльність, розвиток. Є хліб духовний – буде і насущний.

А що робити нам, українцям, в яких окупантом було забрано все – права на національну ідею, духовні можливості та матеріальні ресурси її реалізації, розвивати особисту традиційну господарку на своїй землі, рідну мову, освіту, Помісну церкву. Що більше, імперська державно-партійна ідеологічна система роками насильно й тотально втокмачувала, що матеріальне попереду духовного. І плюралізму ідеологій не було, за нього вільнодумних судили і запроторювали на каторгу. У цьому контексті пригадалося, як Горбачов під час відвідин України, пов'язаних з перебудовою колишнього Союзу, зіштовхнувся на Донбасі із запрограмованою відповіддю шахтаря, що, мовляв, якщо буде ковбаса, то будуть вугілля й українська мова. Зараз є ковбаса, але немає ні української мови, ні вугілля – процвітають примітивні копанки, гинуть шахтарі, просідають і затоплюються помешкання простих людей, кругом злочинство, корупція та недовіра, а багаті

багатіють – бідні бідніють. Що гірше, ні перші, ні другі не намагаються змінити тенденцію зникнення української мови на східних та південних теренах.

Очевидно, що ковбасно-шлункова психологія не сприяє ні духовному загальнонаціональному, ні суспільно-інноваційному розвитку. Немає духовно-інтелектуального супроводу державотворення, немає хліба духовного, нівелюється ментальність нації, її етнічна окремішність – онова світового розмаїття. Спільноту, збуджену запалом суспільних трансформацій, обіцяних реформ, грабують і грабуватимуть далі недобросовісні, духовно бідні й не патріотичні пройдисвіти. Україна на двадцять роковини своєї державної Незалежності пограбована, занедбана і зруйнована, простий люд розчарований розбратом еліт і пустопорожніми обіцянками партійних лідерів, урядовими реверсними поворотами щодо інтеграції у цивілізований світ, легковажністю регіональної торгівлі національною пам'яттю. Масове розчарування викликають популізм псевдопатріотів-політиків, їх обдурювання простих людей, відсутність динаміки змін на краще, врешті, повільні темпи розбудови національної – духовно і матеріально багаті – соціальної держави. Кращого вимагає і зовнішня діяльність. “На словах росіяни готові визнати, що українці – народ, але – увага! – “братній народ”. За цією лукавою формулою криється, – пише російський публіцист А. Широпаєв в статті “Про два різні народи”, – тверде переконання, що ми – росіяни й українці – ОДИН народ, покликаний жити в одній державі зі столицею в Москві” (<http://shiropaev.livejournal.com/57101.html>).

Однак, розчаруватися легко, набагато важче: розумно і якнайшвидше вийти усім миром із стану фрустрації. Як і чим склеїти суспільство, згуртувати націю, надихнути її надією, а відтак – почати продуктивно працювати задля України, її та нашої з Вами Національної Ідеї? Але знову, даруйте, чи не буде наш труд, навіть самовідданий на марне, якщо досі немає стратегії державотворення, а на її ідеологічному фундаменті – пусто. Закладено лише опалубку, яку в будь-який час будь-хто може волонтаристськи пересунути, переорієнтувати, що гірше – розвалити. До ідеологічної фортифікаційної новобудови як нашої стратегії розвитку – ще далеко. А зводити добротний дім треба було ще на початку нашої Незалежності. І це слід робити із закладення міцного підмурівку, із злагоди щодо архітектури новобудови, її орієнтування на Сонце, врахування напрямів сусідніх вітрів, течій та інших національних і цивілізаційних, духовних і фізичних векторів. Ось комплексні і складні **питання**, які тривожать українську небайдужу громадськість. Але вони в Україні майже **не досліджуються**.

Безумовно, кожна країна прагне закласти у будівлю свого дому державотворення та становлення нації якнайміцніший підмурівок. Україна повинна це робити, як мінімум, із потрібним запасом, урахуваючи не лише своє більш, ніж трьохвікове колоніальне минуле, а й сучасні постімперські загрози і прогнозовані виклики майбутніх періодів, аби не дати розвинутися тенденціям, за яких в ідентифікації українців настануть не зворотні процеси. Не тільки ми, а багато країн пройшли у своїй історії скрізь різні форми і триби колоніальних утисків. Для всіх їхній майбутній розвиток залежав і залежить від двох речей: жорстокості форм поневолення завойованих народів та швидкого **перезавантаження**, тобто щирого відмовлення країн-поневолювачів від своїх імперських амбіцій на користь державної незалежності тих націй, що обрали самостійний шлях розвитку, їх

каяття чи, принаймні, не заважати вільно йти по шляху Незалежності. У цьому контексті міцність нашого фундаменту повинна розраховуватися, виходячи з: а) завдань його стійкості щодо корозійних небезпек ґрунту, забрудненого агресивним імперським минулим; б) захисту від загроз сьогоdnішнього підтоплення нашої землі неореваншистськими водами; в) надійності греблі, спроможної захистити весь наш державний дім від паводків, повеней і буревіїв майбутнього. Адже “ніяка Росія, ні біла, ні червона, ні республіканська, ні монархічна ніколи не змириться з незалежністю (яку ми нині пишемо з великої літери – С.В.) України”, заявив у свій час генерал Денікін, якого сьогоднішня Росія – федеративна, нібито республіканська, але з керованою демократією та післявоєнною імперською пихатістю щодо власних переможних можливостей у Другій світовій війні, реваншистських реляцій щодо нашої Державності, – перепоховала зі всіма почестями. Важко жити Україні по сусідству з спадкоємцем “народу переможців”, що не покаявся за денационалізацію її титульного народу, що далі втручається в його внутрішні справи, по-менторському диктує яку церкву визнавати Помісною, а мову – державною.

У нову добу сучасної незалежності Українська Національна Ідея вийшла з підпільного існування на арену публічного громадянського осмислення. Національно – патріотична спільнота активно веде пошуки обґрунтування сутності феномену УНІ. Проте, до цього миттєво долучилися апологети імперсько-колоніальних ідеологій, щоб осквернити саму постановку проблеми, не дати їй позитивного тлумачення і позбавити українську націю цілісної системи традиційних світоглядних цінностей та духовно-інтелектуального супроводу сучасних державотворчих процесів як орієнтирів загальнонаціональної єдності та цивілізаційного поступу.

Отже, подумалося, якщо в умовах імперського інформаційного антиукраїнізму так важко знайти належне розуміння гуманітарних, ідеологічно-стратегічних питань у високих урядових колах, а між численними партіями – державницьку єдність, ідеологічність, бо й далі в День Соборності вони збираються на різних площах столиці; у векторах внутрішньої та зовнішньої політики, інтеграційних процесів – курсову стабільність, незалежну від кольору уряду; в економіці – ефективне реформування, то чи не пора активно шукати стрижень консолідації нації **знизу**, себто в громадських організаціях і на громадських засадах серед пересічного люду, який бачить не себе в Україні, а **Україну в собі**. Шукати перманентно, завзято, не лише під час виборчих кампаній, а на “круглих столах” нації. Шукати альтруїстично і не тільки в зв’язку з висуненням своєї кандидатури в депутати того чи іншого рівня. Шукати патріотично, не сподіваючись на якийсь матеріальний зиск чи на нагороджуваний грошовий “куш”, “відкат”, без піару, не оголошуючи себе ні січовим стрільцем, ні не прогинаючись перед неоімперськими “душе прикажчиками”, ідеологіями “ненашинских” – “русских миров” і т. інше, вихолощуючи національні цінності. Водночас, шукаючи, твердо пам’ятали мудрі **соціогуманістичні** настанови Ганді своїй нації: я повинен залишати всі вікна і двері відчиненими, я за те, аби звідусіль всі культури світу припливали до мого порогу, але нічого не може бути таким, що збиватиме мене з ніг і повинь zalиватиме мій дім. Українцям, вочевидь, не дочекатися як каяття від колонізаторів за причинене їм зло (зросійщення, голодомори, виселення

в Сибір та розстріли національних еліт і т. ін.), так і добросусідських відносин, побудованих на новій соціогуманістичній рівноправній основі. Отже, де, як і на чому будувати цитадель нашої Державності?!

Новітня українська, двадцятилітня практика державотворення та націєстановлення беззаперечно актуалізує перед духовно-інтелектуальним проводом спільноти, урядом передовсім **два** основоположні завдання. **Перше**: об'єднати націю. Без згуртованої, сконсолідованої громадянської нації звести міцний підмурівок нашого дому державотворення – неможливо. Нація, як ядро народу, зі своїм світоглядом, власною історією, мовно-культурними традиціями, природним кодом народу, преференціями сучасного та майбутнього його існування, повинна мати відповідну ідеологічну, духовно-інтелектуальну стратегію суспільного та державного розвитку, в центрі якої – людина. Не загубити людину і не губити її націю. Свободу людині, свободу народам, що борються за волю та права свої і людини. Заради людини розбудовується суспільство, увесь уклад загальнодержавного та приватного буття нації. Отже, будівничим національної держави, громадянського суспільства виступає ніхто інший, як сама людина (людність, її інститути), і урешті нація в цілому. У цьому сенсі людина і нація – поняття нерозривні, не може бути вільною людина, коли підневільною є її нація, пригнічується державницька ідея корінного титульного народу, нищиться на своїй землі весь нарід зі всіма основними ознаки нації в ім'я загарбницької державної ідеології – творення нової імперської людини.

Друге: визнати, що фундаментом і наскрізним цементуючим елементом цього підмурівку має стати широко соціалізована українська національна ідея (**УНІ**) – густо замішана на загальноукраїнських інтересах, на високих суспільно-моральних, традиційних духовних та матеріальних цінностях – обітована земля, соборна незалежна держава, її питома мова, єдина Помісна церква, національний інформаційний, освітній, науковий та інший простори, історична пам'ять, конкурентноспроможна економіка, заможний народ, європейський вектор інтеграції, середовищеспроможна нація, рівноправні взаємини зі всіма добрими сусідами і світовим співтовариством назагал.

Усе це, своєю чергою, повинно, нарешті, відповісти на відкрите запитання, поставлене перед українським соціумом Президентом України Л. Кучмою ще на початку його десятилітньої каденції: "Скажіть мені, яку Україну будувати?". Шкода, але й до нині немає не тільки чіткої державної системи духовно-інтелектуального забезпечення як дороговказу та ідеологічно-інформаційного супроводу модерних державотворчих прагнень титульної нації, а й досі не чути лаконічного гасла, яке віддзеркалювало б **стратегічні** напрямні (складові) **національної ідеї** в сучасних умовах. Ба більше, не розглядається така ідея в інтеграційно-просторовому вимірі інноваційної доктрини розвитку України, не позиціонується як потужний нематеріальний (інтелектуальний) постколоніальний **актив** передньої лінії державного будівництва, а відтак, як магістральний вектор руху нації до самореалізації у вільному світовому співтоваристві – розмаїтті його культур, мов, релігій та інших ексклюзивних ознак. Адже Ідея – це Слово, Знання, Інформація, яким ідеологічно належить бути попереду матеріалізації. Слово зажди було перед усім. Слово – дія – результат постійно підтверджують **середовищеспроможність** нації: є продуктивні ідеї, ефективна діяльність,

буде результат. Власне, в напрямку побудови саме **національної** держави, спроможної творити адекватне середовище, а відтак простір, які сприяли б відродженню основних ознак українського народу, варто спрямувати усі зусилля, а не розтрачувати їх на неукраїнські проекти засланих патріотів, радикалізмом, ксенофобією яких страшать Європу на шкоду Україні.

Науковці – не політики, які можуть собі дозволити стверджувати у волонтаристський спосіб, що УНІ або немає, або вона не спрацювала. Фахівців соціальних наук завжди турбувало і турбує запитання: чи може спрацювати національна ідея, коли ніхто над її матеріалізацією належно не трудиться? Вона – Ідея – це не людина, що маніакально прагне до абсолюту влади над усім: народом, обраним ним президентом, своєю іменною партією, її депутатською фракцією у ВР, імперативним мандатом нібито народного обранця. Це не олігарх, що намагається купити ЗМІ, мобілізувати керівників органів самоврядування, залучити діячів Церкви, письменників, артистів, продажних журналістів, соціологів та інших творців піарних технологій заради фальшивого чергового рейтингу, аби маніпулювати свідомістю мас під час чергової виборчої кампанії.

Українську ідею, як загальнонаціональну, не повинні детермінувати, що більше, амбіційно змінювати її вектори залежно від кольорів тих чи інших партій, їх символік, урядових трансформацій. УНІ – це найвища патріотична цінність надовго, духовний раритет суспільного загалу, зрештою, світоглядний феномен, який нам усім – особно, громадою, нацією – ще належить зрозуміти як прапороносний месидж, суголосний знаковим символам нації: Державному Гербу, Гімну. Народ, який не має власної ідеї, приречений сповідувати чужу, вічно перед нею гнути спину, а відтак – загубитися в її лабіринтах. Ми не маємо права змиритися з нав'язуванням хибної думки: якась Україна буде, хоча не така, про яку мріяли кращі її сини і доньки. Альтернативи немає – свобода або неволя, життя або смерть. Саме такий категоричний ідеологічний імператив має функціонувати в громадянській свідомості, в національному інформаційному просторі як основа збереження окремішності та об'єднання народу, його еліти – не тремтячої від страху перед імперськими спадкоємцями і душеприказчиками, а як духовно-інтелектуального провідника на шляху цивілізаційної самореалізації та рівноправної інтеграції в міжнародні світові обшири.

Національна ідея в інтеграційно-просторовому вимірі інноваційної стратегії розвитку України

Спочатку тезово виокремимо низку ключових, може, й аксіоматичних, однак, на жаль, широко не соціалізованих моментів у визначенні національної ідеї, практичне нерозуміння концептуальної фундаментальності якої має вкрай негативне значення не тільки для розробки нової стратегії державотворення та націєстановлення, їх духовно-інтелектуального, ідеологічно-інформаційного супроводу, а й розвиває формат розвитку України як самостійної, конкурентоспроможної держави, збереження національної ідентичності, історичної пам'яті, зрештою, гальмує системний підхід до процесів її міжрегіональної (внутрішньої) та зовнішньої (європейської, світової) інтеграції як соборної складової частини світового тіла. З цього приводу в економічній, політологічній науці наявні нібито справедливі нарікання, хоча все **насправді** зумовлюється розпорошенням твор-

чих сил та відсутністю належної волі щодо комплексного підходу (економістів, соціологів, політологів та представників інших соціальних наук) до розв'язання надскладної і актуальної суспільної теми, до речі, яка не вимагає жодних матеріальних, фінансових витрат, – наукового пошуку **ідеї**, навколо якої можна і слід **об'єднати** націю.

Українська національна ідея – це своєрідний комплекс вірувань і духовне кредо народу, квінтесенція патріотичних почувань, національного світобачення та усвідомлення державної незалежності, суверенності її інтересів; це концепт-конструкт духовно-інтелектуального потенціалу нації, тобто людей – державотворців і співгромадян, які, спираючись на минуле, мобілізують творчі сили на здобутки сучасні і майбутні, на становлення і консолідацію українського народу як єдиної політико-етнічної спільноти і цілісної одиниці світового співтовариства, що наближає національний ідеал до найвищих цивілізаційних досягнень людства в різних сферах розумної його життєдіяльності на шляху прогресу та добробуту.

Ця дефініція достатня для нації, тяглість розвитку якої не переривалася. Збереження ж національної тотожності титульного народу, який упродовж віків намагалися знищити за допомогою етно-лінгво-інтелектоциду, загарбав його територій, асиміляційно-жорстоких заборон корінній нації мати власну державність, — вимагає вивчення її не лише як явище складної соціально-економічної, етнічної, культурно-мовної, релігійної, екологічної та іншої природи в духовно-інтелектуальному, феноменальному і вельми динамічному історичному контекстах, а і як багатофакторну програму сучасного **розвитку** країни, підвищення її суб'єктності, конкурентоспроможності і т. інше. Отже, це потрібно не лише для аналізу подій минулого, а й з огляду плану дій уряду (не залежно від його партійної приналежності) щодо нинішньої практики етнодержавотворення, формування громадянського та інформаційного модерного суспільства, економіки знань, чіткого окреслення загальнонаціональних стратегічних пріоритетів, інтересів за умов посилення невідворотності впливу глобалізаційних, євроінтеграційних та інших цивілізаційних процесів. Словом, УНІ – це не лише соціально-економічна **програма дій** на завтра, засвоєння і збереження набутих минулого, його історичних, традиційних інституцій, а й науково обґрунтовані, сконсолідовані, інноваційні та інтеграційні спрямування сучасників у світоглядному, мотиваційно-ціннісному та інших духовно-інформаційних, просторово-часових вимірах.

Безумовно, це диктує широкий підхід до, передовсім, інтеграційної стратегії розвитку України та її регіонів не тільки як сукупності способів і методів суспільного (економічного, політичного, соціального та ін.) управління групами (громадами) людей для цілеспрямування їх дій, вчинків у напрямку реалізації національної ідеї переважно **всередині** країни. Це додатково потребує особливої уваги з акцентом на збереження національної (етнічної, культурної, релігійної та іншої) **ідентичності** корінного народу як єдиного тіла, питомої мови нації, її культури в полі впливу потужних **зовнішніх** сил, які впродовж великого історичного періоду своїми різними зловмисними колонізаторсько-асиміляційними діями розмивали (і таки дещо розмили) нашу іншість в українському просторі, дезінтегрували титульну націю, загострили регіональний егоїзм, що більше:

небезпеку федералізації. У результаті, сьогодні спокійно, нібито на науково обґрунтованих засадах констатуємо відмінності між Сходом і Заходом України, плодимо з цього приводу провокаційні тексти, виголошуємо пустопорожні промови і прожекти.

Утім за такої суспільної ситуації, кризи перехідної економіки мова може вестись лише про **соціогуманістичний** компонент стратегії як нову **парадигму буття**, що оптимально поєднує людино-націо-державоцентричність як усередині країни, так і співпрацю з європейським (світовим) товариством на засадах паритетного захисту людини і нації в постколоніальному потолоченому просторі. Тобто з позиції цієї парадигми явище (процес) інтеграції розглядається в **бінарному** вимірі не тільки щодо **внутрішнього** (міжрегіонального) і **зовнішнього** (європейського, світового) векторів (просторів), а й щодо захисту прав людини та національної ідентичності кожного народу, насамперед – титульного, що дав назву державі і в якого поза межами цієї держави (за її національним простором) немає в світі іншої території для розвитку. Ця парадигма має глобальний вимір, вона стосується того чи іншого народу, який свого часу роз'єднував, завойовував та чинив інше зло народам, що хотіли бути незалежними, і не покався. Власне, з огляду на це, здавалось би, інституції міжнародного співтовариства повинні надати всім націям і народностям, що після поневолення вибороли свободу, стали на шлях самостійного розвитку – соціогуманістичні **гарантії** ренесансу та національної безпеки щодо їх державотворчих ідей, особливо за умов дедалі більших ризиків постколоніальної ностальгії та нових реваншистсько-імперських закликів. То ж відкриті листи президента сусідньої держави до українського народу – це втручання в його внутрішні справи, а не підмога втіленню його національній ідеї, тим більше, каяття за її пригнічення.

Сучасний період Української державності та становлення нації засвідчує принаймні **три** актуальні соціогуманістичні імперативи, які малодосліджені, однак, на наш погляд, повинні бути враховані в подальших наукових пошуках комплексної доктрини розвитку України та її регіонів. По-перше, інтеграційну стратегію розвитку регіонів не можна розглядати поза консолідуючими націю всеукраїнськими процесами, реалізацією української державницької ідеї та відповідним націоцентризмом як потужним мультиплікаційним націєтворчим і ренесансним вектором. По-друге, основними чинниками у наповненні такого вектора є творення нових знань, інтелектуального продукту як інформаційного (ідеального, духовного) ресурсу для випереджувального розвитку реальної економіки (і не лише її) України, функціонування та захисту національного інформаційного простору, насиченість його вітчизняним доробком, який підносив би духовність, патріотизм, збільшував синергійний ефект державних зусиль українського соціуму, а не розколював його; врешті-решт, сприяв би внутрішній комунікації та поінформованості спільноти, поширенню загальнонаціональної мережі електронних бібліотек, доступність до Internet тощо. По-третє, вибір Україною інноваційної моделі свого розвитку, наміри створити інформаційне суспільство, знаннєвомістку економіку, а не консервувати вичерпну сировинну модель розвитку, модернізувати промисловість, сільське господарство та інтегруватися в світовий простір, посісти там гідне місце серед розвинених держав і не бути постачальником сировини, дешевої робочої сили – усе це, як

і багато інших проектів високого **духовно-інтелектуального** рівня, навколо яких можна було б інтегрувати регіони і консолідувати націю, вимагають глобальних нових парадигм, ідей, думок, знань, ноу-хау, месиджів відповідальної та креативної частини українського народу – його еліт, незалежно від місця їх осілості, етнічного походження, партійності і т. ін. Попри те, лейтмотив тут один: без внутрішньої інтеграції нації, без її міжнародної підтримки за умов викликів глобалізації – немає сталої зовнішньої.

З огляду на це, Україні у виборі свого вектора інтеграції належить керуватися не територіальною подільністю на схід і захід, на північ і південь, а бажанням створити єдину **громадянську** націю, яка в просторовому загальноукраїнському вимірі якнайшвидше соціалізувала б свою національну ідею та відповідно долучилася б до здобутків світового співтовариства. Йдеться про **інтеграційно-просторовий** вимір, у якому при об'єднанні України головну роль відігравали б не регіональні кордони, не наявність історичного Збруча та містечкові орієнтації регіональних партій, а розробка концепції духовно-інтелектуального всенаціонального Обруча як системи світоглядного забезпечення державного будівництва; рекрутування патріотичної, інтелектуальної і моральної **еліти** як критичної маси, здатної на високому професійному рівні самовіддано та відповідально служити українському народові, припинивши ігри на штучно створених буцімто регіональних протистояннях промислового Сходу і слабшого Заходу, спекуляціях “хто кого кормить?”. Звідси “панацея” від усіх бід – бюджетний федералізм, намагання розв'язати духовні проблеми за допомогою техніки, економіки, їх модернізації і т. інше.

Передовсім це стосується політичної еліти, дефіциту в її доробку ідеологічних напрацювань щодо супроводу державотворчих процесів, національно-патріотичних почувань та інших високодуховних характеристик, котрі цивілізований світ давно визнав як обов'язкові моральні імперативи якісного служіння своєму народові. Тому ми є свідками не інтегрування до світових знань, впровадження новацій, передового досвіду і побудови відкритого громадянського і високоморального суспільства, а – багатовекторності та хаос в зовнішній політиці; тому у нас не держава для людини, а навпаки; тому точиться боротьба не за служіння народу, не за створення нової економіки знань, підвищення матеріального добробуту суспільного загалу, не за консенсус його духовно-світоглядних вартостей, врешті, за цивілізаційний розвиток, а за найвищу державну посаду і політичне лідерство, за піар в ЗМІ для своєї персони, бренду кишенькової партії та збільшення регіонів її дислокації. **Інтелект** людини не став потужним ресурсом, а відтак – потенціалом духовних і соціально-економічних здобутків народу.

За цих обставин ведеться перманентна боротьба за електорат регіонів, а не за їх ефективну інтеграцію (внутрішню, міжрегіональну, а відтак – зовнішню) в складі України, рівень її соціально-економічного, науково-технічного та іншого цивілізаційного розвитку. І лише національна еліта (наукова, освітянська, менеджурська, художня, релігійна тощо) як духовно-інтелектуальна чолівка нації, ідеологічно озброєна українською ідеєю, може відповідально і посильно взяти на себе проблеми розробки інтеграційної **стратегії** розвитку чи то України, чи то її регіонів на тривалий період. Визнання національної ідеї як суспільного договору між народом, владою і бізнесом гарантувала б не лише незворотність

процесів духовного і національного відродження, а й стабілізувала б хитання в протилежні боки внутрішньої і зовнішньої політики України. Дослідження такої проблеми – надскладне завдання, оскільки в ньому національна еліта водночас виступає доброякісним (чи навпаки, деструктивним) суб'єктом, регіональним об'єктом і всеукраїнським предметом наукових пошуків **вектора** стратегії розвитку, значення (економічне, соціальне, політичне, культурологічне, безпекове тощо) якого зростатиме мірою поступу України у відносинах з сусідами та її вступу в міжнародні інтеграційні структури, інституції чи глобалізовані простори. На жаль, досі адекватний ідеологічний супровід процесів націє- і державотворення – не розроблений.

Це завдання – **наскрізне і загальнонаціональне**, бо де і за які б наукові чи прикладні проекти (розвиток регіональної економіки, її модернізації та оптимізації ринків, інноваційної діяльності, формування нових інституцій, в т.ч. територіально-адміністративних) не бралися виконавці, їх пошуки так чи інакше наштовхнуться на **якісні** (фахові, духовні, патріотичні) аспекти суб'єктів вирішення засадничих завдань світоглядного (ідеологічного) плану. УНІ не можна звести до **технізації**. Завжди потрібно буде, окрім низки базових економічних причин, перепон та перешкод євроінтеграції, виявити основну її рухому силу, головний людський чинник прискорення на внутрішньому соціальному, культурно-духовному, соціально-психологічному, партійному рівнях. Зовнішні ж фактори завжди діють через внутрішні. Гіпотетично можна стверджувати, що такою силою є **універсум потенціалу** української ідеї, **синергія** загальнонаціональних інтересів і світоглядних цінностей, які спроможні склеїти спільноту, зробити її толерантною та стати цією соціально-економічною, культурологічною матрицею, котра акумулюватиме багату мозаїку барв, регіональних специфік різних територіальних просторів України як загальнонаціональний багатогранний ексклюзив.

Розв'язання цих проблем у такому ракурсі чи не вперше уможливить методологічно розглядати регіональне розмаїття як **позитив** в інтеграційній стратегії розвитку нашої країни; водночас допоможе позиціонувати українську національну ідею від Шевченкового “в своїй хаті – своя правда і сила, і воля” до побудови вільної, демократичної України як такої, що, нарешті, позбулась постколоніальних прикметників; рівно ж – намагається підвищити свою суб'єктність та конкурентоспроможність до рівня хоча б двадцятки розвинених держав світу, та не за рахунок втрати **національної ідентичності**. В цьому контексті дедалі стає очевидніше, що за умов глобалізації світу та його ренаціоналізації не сам регіоналізм, а і націоцентрична мотивація, передовсім – духовно-інтелектуальної еліти, можуть допомогти державотворенню і націєстановленню у досягненні основоположних означень своєї самобутності. Для цього потрібен справді народний лідер – наш апостол Правди і Науки. Це підтверджується фактом: якщо Шевченкові вдалося зробити із “тих рабів німих” українців, то чому ж досі зробити з українських гомосовєтикусів єдину спільноту – соборну націю – вкрай важко? Чи не тому, що ніхто перед нею не поставив об'єднавче Слово, тобто Слово як **національну** ідею титульного етносу, з одного боку; з іншого, – як **цивілізаційну**, що веде до поступу на засадах соціогуманізму в загальнолюдському масштабі. Очевидно, що при цьому надаремне сподіватися на Апостола, коли вибиратимемо з-поміж тих, що не вбачають сенсу в УНІ.

На наш погляд, вирішення цього архіактуального завдання можна надолужити, якщо, по-перше, опрацюємо критерії оцінки лідерів за їхніми ділами та сліпо не зациклюватимемося далі на імплантації до наших умов якоїсь однієї із запозичених концепцій розвитку – ліберальної, консервативної, націоналістичної і т. ін. По-друге, завзято не чубитимемося на антагонізмі, насамперед відомих ліберальної (головна увага – людині, функціонуванню вільної економіки тощо) і націоналістичної (захист прав нації) доктрин розвитку, а опрацюємо нову **соціогуманістичну** парадигму буття, яка ґрунтуватиметься на бінарному та паритетному захисті **і людини, і нації**. Саме на засадах такого **комплексного** підходу до захисту людини і нації, де остання є **природним** навколишнім тлом, комфортно-креативним **середовищем** (простором) для окремого індивідуума, повинно творитися відповідне міжнародне правове опертя згаданої доктрини. Формування громадянської нації не виключає доктринального розуміння титульної нації як такої, що дала назву державі, а в її етнічному вимірі - найчисельнішої на своїй споконвічній землі. Саме на основі національної **Ідеї** державотворення можна консолідувати український народ, зменшити чи нівелювати ризики та небезпеки федералізації, регіоналізації і декомпозиції (як це провокаційно про рокують російські політологи) України, а також поставити бар'єри розмиванню національної (економічної, культурної, релігійної та ін.) ідентичності українства як носія і продуцента ексклюзиву, втрата якого була б непоправною для світового культурного тезаурусу та цивілізаційного розвитку. Україну можуть врятувати інтелект, патріотизм, мораль і консолідація.

І, нарешті, по-третє, процеси глобалізації (Україна особливо відчуває її зодноріднюючий подвійний вплив: з одного боку, як невідворотний, цивілізаційний; з іншого – постколоніальний, ностальгійно-денаціоналізуючий) слід розглядати паралельно зі світовим явищем **ренаціоналізації** – виникненням нових самостійних держав, розширенням і виникненням нового розмаїття їх просторів, інституцій, ментально-ціннісних полів тощо, а не лише як поділ територій, суб'єктів господарювання та зростання динаміки економічних, адміністративних трансформацій. Експлуатація відбувається не лише людиною людиною, а й нацією нацією (націями). На паралелях дій цих світових процесів, вимог і ризиків повинно бути сучасне глобальне мислення і локального творення, об'єднання в одну єдину громадянську націю етнічних, формування національних еліт як генераторів нових знань, як промоторів буді-якого розвитку, починаючи від соціально-економічного до духовно-культурного. Україна повинна шукати механізми свого виживання в системі збереження своєї ідентичності як соборна, суверенна і самодостатня країна, так і в світовій палітрі функціонування розмаїття культур, мов, інформаційних та інших просторів. У цьому режимі треба не лише брати, а й віддавати набуте, ділитися створеним – достатньо конкурентоспроможним порівняно зі світовими стандартами. Ясна річ, що це не тільки проблема пошуку нових ринків, а й підвищення **якості** суб'єктів освітньої, науково-технічної, економічної, екологічної та іншої діяльності, їх мотивації, світогляду та патріотизму всього українського народу в його триєдності: минуле – сучасне – майбутнє. Як свідчать останні урядові дії, – це передовсім світоглядна проблема любові та пам'яті до трагічного минулого свого народу, який тебе найняв на службу, його героїв, вітчизняної історії, адекватна реакція на ставлення до неї сусідів, а

відтак – соціально-економічні, культурологічні завдання: збільшення зайнятості населення і оптимізація міграційних процесів підвищення рівня життя, охорони здоров'я, освіти, захисту та збереження його самотності.

Українська національна ідея: праця подвижників та ошуканство саботажників

Лаконічність притаманна всім національним ідеям народів, що боролися за свою незалежність. Українцям особливо слід пам'ятати, даруйте за повтор, лаконічність національних завдань часів Гарібальді: ми здобули Італію, тепер творимо італійців. Лаконічності, але не в сенсі соціогуманізму, можна повчитися і в сучасному гаслі китайців: різні системи – одна країна. Маємо державу Україну, але чи є єдина нація, політична еліта, українська ідея, чи маємо єдину Помісну церкву – ось доленосні запитання? Оскільки над цими проблемами достатньо не працюємо, тому чинники націєгенезису шукаймо не в штучі мімікрії сучасників, їх публічному марнославстві і спекуляціях, а в історії розвитку УНІ та в наслідуванні самовідданої праці її подвижників.

Визнаємо чи ні такий підхід до УНІ, однак, у загальних рисах об'єднуюча націю правда полягає у тому, що історично процес виникнення, становлення та поширення української ідеї проліг від демократичної Конституції Пилипа Орлика, Кирило-Мефодіївського соціального гасла “Україна без хлопа і пана” через Міхновське усвідомлення України як національної самостійної держави, боротьбу УНР, її злуку з ЗУНР та визвольно-бойовий клич УПА “здобути або вмерти” за неї до сьогоднішніх пошуків і розробки євроінтеграційної стратегії розвитку нашої країни в системі модерних світових держав та їх життєвих стандартів. Ясна річ, що упродовж цього тривалого періоду на історичний генезис складових УНІ, як і на будь-який генезис інших суспільних напрямних, впливали спадковість і новаторство, еволюційність і революційність, зовнішні і внутрішні фактори, їх суперечності, інтереси і, зрештою, боротьба за них.

Саме до суперечностей та інтересів як чи не найбільших парадоксів реалізації УНІ можна віднести той випадок (який нам не перестають тицяти українофоби), що найкривавіші диктатори, які поневолювали і начисто заперечували державницьку самостійність українців, найбільше, мовляв, спричинилися до об'єднання чи не усіх їх етнічних земель. Забуваючи при цьому об'єднуючі зусилля Данила Галицького, Акт Злуки між УНР і ЗУНР, а, найголовніше, що імперські “інтегратори” насамперед це робили для себе, домовляючись з подібним до себе агресором. Вони захоплювали чужі землі, вважали їх вже своїми, російськими – “нашенськими”, де, відтак, з тубільцями можна буде розправитися, утвердити новий порядок чи “русский мир”. Чи не під впливом цих нереалізованих загарбницьких помислів сьогодні “братні” неоімперіалісти заважають українцям і саботують втілення в життя сенс їхнього ж Державного Гімну “запануємо й ми, браття, у своїй сторонці” як завдання УНІ: розбудувати **національну** економіку, освіту, культуру, науку, інформаційний простір, створити єдину Помісну Церкву і т. ін.? Чи не через заперечення українськості як ознаки нашої європейськості, а не євразійського ЄЕП, саботується вступ нації в ЄС, бажання стати рівноправ-

ним членом НАТО, тобто бути вільними серед вільних народів і демократичних країн.

Що більше, нині реалії такі, що саме незалежність та самостійність України стали головною **претензією** деяких сусідів до неї. Водночас, так званий народний політикум Верховної Ради України абсолютно не переймається тривогами України, ба більше: демонструє у ЗМІ духовно-інтелектуальну, морально-психологічну здібність, роз'єднаність влади та параліч дій, убогість всенародних ідей, державотворчих проектів та стратегій розвитку. Спекулюючи соціально-економічними питаннями, спеціально відкидає на маргінес національні, духовно-моральні, світоглядні, безпекові проблеми, тривожні реалії збереження етнічної ідентичності української нації, її мови, культури за умов експансії зросійщеного панрегіоналізму, який зловмисно, перманентно і потужно підживлюється ззовні. Шалені антиукраїнські атаки на справді першого українського Президента, замах на його життя, паплюження напередодні передвиборчої кампанії, яку антинаціональні сили розпочали задовго до її офіційного оголошення, змушують титульну націю задуматися над **доленосним** для неї гамлетівським запитанням: “бути чи не бути?”, що його задавав і задає кожен народ у відповідальні часи вибору свого національного шляху розвитку.

Нині Україна не лише в кризі, а й у тривожній національній **небезпеці** – мовно-інформаційній, духовно-інтелектуальній, енергетичній, економічній, фінансовій, військовій, екологічній, релігійній тощо. Світові сигнали сповіщають про серйозні загрози і виклики нації, а ми адекватно не реагуємо. Далі мовчки спостерігаємо за цирком, влаштованим у ВР, чи за діями колишніх урядових борців за абсолютну владу в країні, а насправді - слухняних заручників диктаторських намагань теперішнього лідера так званої єдиної опозиції. Знову мовчки слухаємо заклики до об'єднання, але – “навколо мене” чи “на чолі зі мною”, знову на прапорі не національна ідея, а піарне партійне серце червоного кольору. Чому? Найімовірніше, з однієї стратегічної причини: не усвідомлюємо і не можемо уявити масштаби загроз **“точки неповернення”** – невидимої, наче радіація, але надзвичайно підступної для тих, що хочуть повернутися додому, до свого коріння, духовних джерел свого національного відродження.

Що ж це за точка? Етимологія її дефініції походить із сфери авіаційних комунікацій, де вона найбільш наглядно виявляє себе у категоричній та смертельно небезпечній формі. Так, під час польоту пасажирського літака над океаном, екіпаж, використавши половину ресурсу, може ще повернутися назад. Але минаючи критичну лінію, літак уже не в стані повернутися додому, він приречений продовжувати рух, заглиблюючись у простір неповернення. Тому при наближенні до пруга цього важливого виміру, диспетчери, які “ведуть” аероплан, обов'язково, по-перше, попереджують про підліт до зони неповернення, а, по-друге, запитують командира повітряного корабля, чи у нього все гаразд. Пасажири не здогадуються ні про перемовини, ні про перетин знакової для них лінії.

Прихована для суспільного загалу межа неповернення притаманна розвитку української нації, відродженню її питомої мови, культури, традицій, Помісної церкви, історичної пам'яті, інформаційного простору, ментальності, збереженню тотожності народу і суверенітету держави. Національно-свідомій спільноті вона сигналізує не тільки про можливі тимчасові політичні “відкати”,

згортання ренесансних процесів, а й про незворотні суспільні явища, які добре відомі, скажімо, ірландцям, що практично втратили свою рідну мову. Рівно ж – небезпека неповернення надихнула євреїв відродити іврит як мову, зачислену радянськими філологами до “мертвих”, бо всією нацією – патріотично і згуртовано – усвідомили важливість мовного феномену в стратегії ідеологічного супроводу розбудови національної держави на обітованій землі. Для них ніколи не було сумніву щодо критеріїв вибору провідників руху нації – відродити Ізраїль. Бог та Ізраїль – ця лаконічність для євреїв є святою.

Отже, є приклади та відомі причини як неповернення, так і механізми його уникнення. Концептом “точки неповернення” нині дедалі активніше користуються футурологи у **прогнозах** розвитку людства, забезпечення його **ресурсами** – енергетичними, водними, лісовими, земельними. Процеси неповернення проєктуються на стан **світової екології**. Він загрожує розвиткові світової цивілізації, якщо людство до 2050 року не зменшить на 80 відсотків шкідливі викиди в атмосферу. На цьому в Італії серйозно наголосив Саміт керівників восьми розвинених країн (2009 р.), закликавши об’єднати зусилля усіх народів для розроблення відповідної нової ідеології. Що більше. Саме розуміння загрозованих факторів для поступу людства через нехтування екологією, небезпекою засмічення природи, нераціональним використанням ресурсів, що не відновлюються, з одного боку; об’єднання спільних зусиль для подолання допущених недоліків, з іншого – основа основ майбутньої стратегії порятунку планети Земля. І міжнародна торгівля шкідливими викидами, до чого урядові популісти залучили Україну, – не альтернатива рятівним процесам у планетарному масштабі, особливо в уникненні людством ймовірного колапсу. Екологічна Конституція Землі також не стане панацеєю збереження нашої іншості, якщо **соціогуманістичній** парадигмі комплексного захисту людини і націй не буде надано строгого міжнародного правового та морального імперативу.

У цій глобальній стратегії уникнення точки неповернення Україна **додатково** має свої локальні, але дуже серйозні виклики і загрози. Це, насамперед, об’єднання нації навколо всеукраїнських інтересів, ідей та ідеологій, які можна і слід протиставити більш ніж тривіковим намаганням довести українців через анексію Київської церковної метрополії, голодомори, виселення корінного населення та заселення іншим соціумом, розстріли інтелектуалів тощо до тієї критичної біомаси, що вже не в стані відродити свої духовні та національні цінності, свою етнічну, релігійну чи іншу ідентичність, зрештою, свою **українськість**. Саме під кутом цих зусиль командирів і диспетчерів нашого державного корабля розглядаймо зміст і формат їх передвибірчих програм, месиджі виступів, а ще прискіпливіше – реальність обіцянок, моральність дій, поведінки і т. ін. Тоді Батурін і Чигирин, Крути і Конотоп, Жовті Води і Хуст будуть не зайво витратними заходами, а знаковими віхами на шляху до найважчого звільнення – **окупації пам’яті** – та повернення нашої **свідомості** як народу, що завжди, від Сану до Дону, боровся за свою незалежність та єдність у високій національній Ідеї.

“Я повернусь!” – сказав Василь Стус. Але чи може його ім’я достойно прийняти Донецький нібито національний університет? Чи може українець Лисенко стати ректором донецького вишу? Чи можуть повернутися **борці за волю України**, коли заново ставляться пам’ятники Сталіну? В Україні лише ліниві

не досліджували рейтинги ймовірних кандидатів у президенти, тільки лінії не критикували Ющенка. Однак немає соціологічних досліджень, яким має бути Президент України, щоб ми повернулися до себе, на свій шлях розвитку – навчитель, пророк, гуманіст, інтелектуал, патріот, гідний наслідування, господарник, строгий головнокомандувач, шанувальник традицій, новатор, популіст-оратор, прагматик, зрештою які його інтелектуально-культурні вартості, ставлення до домінант **єдності** нації, надання їй адекватної ідеологічної, інтеграційної орієнтації. Хіба може таке святе поняття як Великий Голодомор в 1932-33 роках бути розмінною монетою тієї чи іншої партії на угоду тому чи іншому сусідові, коли йдеться про правду у вітчизняній історії? Багато охочих стати капітанами, але ніхто не хоче мити палубу національного корабля для країни, її пасажирів і народу.

Один з колишніх гарантів сказав, що треба проводити політику не про-американську, не проросійську, а проукраїнську. Як показують проведені нами соціологічні дослідження, пора зрозуміти усім: Президент України має впевнено проводити **українську** політику, захищати суверенітет нації, її інтереси та ідеї ціною навіть власного життя. Бог і Україна – понад усе. І “хай мовчать Америки й Росії”, коли ми з неньою - Україною говоримо. Всенародна любов до неї, їй служіння – духовно-моральний стрижень консолідації. Цей імператив Василя Симоненка – соціогуманістичний, бо син має право наодинці поговорити з мамою. Але далеко від соціогуманізму перенавантаження зовнішньої політики Америки, під час якого вона повертає Україну під вплив Росії заради дружби двох сильних світу цього, скажімо, проти Піднебесної. Ще гірше, коли запитують “Разве русский человек – это не Вселенная?... И Вселенная просветляется нами, с нами, для нас, ведь Вселенная тоже русская, должна быть русской, она нам, и не только нам, нужна русской” – цинічно і шовіністично зазначає А. Дугін у статті “Русские – великий народ – это аксиома” (Цитується за Оксаною Пахльовською. День. 2010, 14-15 трав.). Залишаються в єдиному синтезі основні концепції, які формують модерну ідентичність Росії: “Третий Рим – Третий Райх – Третий Інтернаціонал”, “Русский мир”. Щоб не більше не стати гарматним м’ясом на світовій шахівниці великих, механічно не підсилювати на ній слов’янський елемент, маємо проводити саме українську внутрішню і зовнішню політику. Задля цього ми всі, Президент і національна Ідея, повинні постійно працювати не лише під час агітацій на чергових виборчих кампаніях. Це має стати завданням нації на щодень задля розвитку наступних поколінь, збереження тяглості (спадковості, неперервності) традицій, її історичної пам’яті та збереження Української Державності.

Адже, якщо для будь-яких суспільних об’єднань крайньою **фізичною** (біологічною, соціально-екологічною) точкою гарантії їхнього майбуття є здатність забезпечити своє фізичне існування (простіше – вижити, прогудуватися), то гранична **духовна** точка наявності майбутнього у кожного народу як самобутньої, оригінальної історико-етнічної одиниці і державного суб’єкта світового співтовариства лежить у площині збереження тим чи іншим соціумом основних **ознак нації** (мови, культурних традицій, звичаїв, вітчизняної системи освіти, науки, моральних підвалин, певної суспільної організованості, власної території, свого інформаційного простору, національної свідомості, ментальності і т. ін.),

а також її уміння розвиватися завдяки державному адекватному реагуванню на зовнішні виклики, особливо стосовно захисту своєї автентичності в умовах глобалізації, почасти зодноріднюючих, часто жорстких ринкових трансформацій. Якщо Україна матиме половину російськомовних, для української – незворотні процеси.

Ці патріотично вмотивовані наміри вимагають якісно нового інтелектуально-інформаційного забезпечення націє- і державотворчих процесів, адекватного рівня **свідомості** та використання **факторів**, що її формують: освіти, наукових інституцій, потужних продуцентів нових ідей, думок, знань, впровадження ефективних ноу-хау; врешті-решт, наявності відповідальних і креативних еліт як найактивніших генераторів нововведень, носіїв високого інтелекту, суб'єкту національних почувань, світоглядних позицій і відповідних вольових зусиль, незалежно від регіону їх осілості, етнічного походження, партійності, конфесійності й т. ін. Натомість спостерігаємо важкі потуги зовнішньої інтеграції за умов не завершення внутрішньої консолідації, де панацея регіоналізації – не об'єднуючий чинник, а, навпаки, чи не головна причина федералізації України – її подальшого фрагментування, шматування і дезінтеграції. Використовуючи для регіональної пропаганди гасло “Влада – на місця!”, насправді регіонами приховують прагматичну мету – оволодіти також ресурсами, зосередженими в центрі, в західних областях України і за кордоном.

З огляду на це, нова філософія вибору вектора внутрішньої інтеграції України передусім має виходити не з псевдонаукових (часто – суто партійних) спекуляцій навколо регіональних відмінностей, фетишизації “нової” науки регіоніки, районування за прикордонними зв'язками та різними інтеграційними орієнтаціями як джерелами неминучих конфліктів, а керуватися загальнонаціональною стратегією **повернення** до українськості, розуміння інформаційної природи **єдності розмаїття**, вияву його **специфік** як стимуляторів творення нової інформації та знань, що активізують впровадження суспільних новацій. Причому надання українськості вітчизняному інформаційному та мовно-звуковому просторові – архіважливий виклик.

Українськість, як і національна ідея, **просторово**, за допомогою насамперед **духовного** вектора, філософії серця, а не через регіональну фрагментацію єдиного тіла країни, її федералізацію – мають пронизувати все суспільне життя і передусім створення потужного правового, надійно захищеного законодавством, національного інформаційного простору. Перше і єдине доленосне завдання для Української Державності – покінчити з окупацією інформаційного простору України. Як вважав відомий кінорежисер Юрій Іллєнко, все інше – економіка, культура у всьому розмаїтті: від спорту до науки, політика у всьому своєму маразмі – похідне від інформаційного простору. Яким буде наш інформаційний простір – такою буде і Україна. Хто цього не розуміє – вже програв усе: незалежність, свободу, честь, родину і батьківщину.

На нашу ж думку, **якою буде національна ідея – такою буде Україна!** Існує теза: як, мовляв, веретено денационалізації, зросіщення України намотувалося, так воно повинно і розмотуватися. Але за умов зростання невідворотного процесу глобалізаційного зодноріднення та дедалі більшої динаміки русифікації інформаційного простору зовнішніми неореваншистськими силами разом з

регіональними малоросами – показують, що Україна немає так багато часу. Є й антитеза: треба діяти енергійно, невідкладно і негайно, як діяли більшовики при створенні державної системи вдобрювання ідей в голови мас, їх зомбування упродовж всього існування імперії зла та “создания” нею “єдиного советского народа”, “построения коммунистического общества” і т. інше. Даруйте, але ж комуністи користувалися методологією створення такої системи, яку чітко виклав ще О. Зінов’єв у праці “На пути к совершенству” (Цит. за Ю. Ісаєнком. Чорна влада із “чорного золота”. Універсум, 2010, трав.- черв.). “Якщо ви, наприклад, побудуєте на найвищому науковому рівні теорію суспільства і розробите науково обґрунтовану програму його перетворення, ваші ідеї ніколи не оволодіють масами. Ідеї мають відповідати умонастроям і бажанням мас. Повинні бути абсолютно простими і словесно зрозумілими масам без спеціального і тривалого навчання. Повинні створювати ілюзію швидкого задоволення бажань мас... Та навіть ідеї, максимально адекватні масам і ситуації, самі по собі не заповзуть в голови людей. Вони повинні в ці голови вдоблюватися, вдоблюватися методично, за строгими процедурами і правилами, спеціальними людьми. Для цього потрібна організація, яка спеціально займеться цією справою і яка володіє засобами ідейної обробки мас”.

То що ж нам потрібно: обробка мас, а відтак – приведення їх до **єдиної біомаси** чи духовно-інтелектуальне забезпечення державо-націєтворчих процесів як запорук збереження розмаїття етнічної, культурної, мовної, релігійної та іншої ідентичності народу, що дав назву державі Україна? Чи маємо плекати **націєцентричність** української нації? Чи, може, нас не стосується, що “знання національної ідеї (йдеться про російську ідею) дозволяє адекватно зрозуміти історію даного народу і держави й ефективно прогнозувати майбутнє. Справедливе є і зворотнє – нерозуміння націдеї тієї або іншої країни не дозволяє вибудувати концепцію минулого і унеможлиблює вибудовування адекватного стратегічного прогнозу. **Відсутність націдеї або її деградація веде до руйнування країни**”. (І. Чубайс. Що таке “російська ідея”? День. 2010, 28-29 трав.). Заперечуючи українську ідею, чи не роблять ті вчені достойники медвежу послугу Україні, ллють воду на колесо федералізації, регіоналізації та іншої “фрагментації”? Так само, як ті епатажні письменники, що вже бачать себе неокласиками, – дуже легко віддають Донбас, Крим. УНІ – це той суспільний клей, пошук і удосконалення складників якого має невпинно вестися, аби адекватно відповідати новим викликам і загрозам нашої Державності в широкому просторово-часовому діапазоні, зробити з нації, – з тієї купи піску, за Франком, – єдиний життєздатний громадянський організм. Влада повинна це розуміти і відповідно діяти.

Сучасні складники української національної ідеї

Актуалізація інформаційно-просторової **моделі** розбудови національної держави за нових тихонівських потуг її федералізації ставить на порядок денний нагальну потребу: опрацювати **систему** її ідеологічного забезпечення, яка ґрунтуватиметься на загальноукраїнських інтересах, що акумулюються такими сучасними складовими національної ідеї – **Україна: соборна, українська і гідна людини**. Тобто розбудувати ДІМ нації, її “рідну хату” на **спільних** духовних цінностях, патріотичних почуваннях та кодах українського народу, на тради-

ціях, нормах і правилах, притаманних його спільноті; на інноваційних засадах модернізації національної економіки, її перепрофілювання і реструктуризації відповідно до нових завдань і національних інтересів України. Всі ці моменти мали б бути віддзеркалені в сучасних складових УНІ та введені в програми високих урядовців, розвинуті в їх усних месиджах щодо розвитку країни, її безпеки і викликів. Тоді про них почула б з їхніх вуст вся країна – без позірнього лукавства та регіональної кон'юнктури змін, з огляду протиставлення і селекції електорату (Львівщина – Донеччина), без хитринок сказаного на камеру і поза нею. Не випадково у древніх китайців безпека, зокрема Рада безпеки ООН позначається ієрогліфом, що зображає домок, в якому при всіх урядах впевнено сидить жінка. У наших політиків про сегмент УНІ в системі національної безпеки, консолідації нації, тяглості її розвитку, на жаль, згадується рідко.

У День святкування 18-ої річниці нашої Незалежності Президент України В. Ющенко чи не вперше звернувся саме до української національної ідеї, “бо вона є єдиним ключем до нормального життя всіх українських громадян і всієї Української держави”. Альтернативи для неї “не було, немає і ніколи не з'явиться. Все інше неминуче виявить свій похідний і другосортний характер. Наша мета – створення національної держави у новітньому, модерному сенсі”, ... “творення єдиної Української нації – сучасного національного, політичного і громадянського організму, що охоплює всіх без винятку громадян України”. “Вірую у нашу **соборну здатність** (підкреслено нами. – С.В.) досягати великих цілей”.

Коротко зупинимося на кожній із наведених компонент стратегічної державної ідеї в контексті **просторової** концепції повернення нації до своїх духовно-інформаційних витоків та їх захисту. Насамперед принагідно зазначимо, що в порядку розстановки та розгляду складових немає якоїсь пріоритетності, кожна заслуговує на першість. Але розпочинаємо з соборності, позаяк важливий чинник землі, шкода, немає належного пошанування у державницькій свідомості українців. Адже ми не називаємо свою землю обітованою, як це роблять інші народи. Не розуміємо її значення в системі головних ознак нації і держави, спокійно спостерігаючи за долею курдів, які є багатомільйонним народом, однак, не маючи власної землі, досі не спромоглися на свою державу. Логічно, щоб, окрім територіальної прив'язки, УНІ охоплювала етнічну і цивілізаційну компоненти розвитку.

Все це вимагає, щоб **першу** основоположну складову – **соборність України** – розглядати як у географічно-земельній площині, так і з моральних, соціально-психологічних критеріїв **соборної здатності** тих, хто живе у цій площині, творить національне середовище, тобто соборності нації і людини – їх знань, свідомості та низки інших духовно-інтелектуальних, світоглядних цінностей. Тоді на перший план вийде людський фактор – українська людина як **соборна особистість** з її **всеукраїнськими** почуваннями, болями і сподіваннями. Саме на цьому ще свого часу геніально наголосив Іван Франко. У відкритому листі до галицької української молоді він зазначив, що “ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями (від себе додаю – не донецькими чи харківськими), а українцями без офіціальних (регіональних – С.В.) кордонів. І це почуття не повинно у нас бути голосною фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виємка – поперед

усього пізнати ту свою Україну, всю в її етногеографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем і радувалися кожним хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головню, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді практично частиною його". Франкова соборність людини – це біль кожного українця, коли він бачить приспущений національний Прапор з чорною стрічкою чи то з приводу трагедії на Сквилові, чи загибелі шахтарів Донбасу; це загальнонаціональний протест проти посягань на косу Тузла. Така соборність – це всім бути "за одно" не лише в конфесійному, а і в патріотичному, загальноукраїнському вимірі.

Справжній патріот усієї України, людина думки світового виміру вживає термін "локальний" у масштабах всеукраїнських. У його словах нібито сьогодні звучать поради молодим: думайте глобально, а втілюючи задумане локально, відчувайте його вагу (сенса) у відродженні **всенационального** простору – національних пріоритетів і регіональних викликів. Геніальне регіональним не буває – через конвергенцію воно стає національним, а відтак – світовим надбанням. У Федеративній Німеччині немає партії Земель, немає іменних партійних блоків, скажімо, блоку ім. Меркель, а є **ідеологічні загальнонаціональні** партії – християнські демократи, соціал-демократи, зелені, ліберали і т. ін. І гасло "Німеччині потрібен вождь" – у минулому, чого не можна стверджувати щодо України, бо вождів її порятунку, їх іменних блоків – не перелічити. У перехідний період розвитку економіки, становлення нації в зміцненні соборності України велику роль відіграють "інтелектуали – церква – профспілки – громадські організації". Проте, як показали п'яті президентські вибори, жодна з цих компонент належно не працює. Натомість регіоналізм заважає оптимальному вибору захисту в системі "одновекторність – багатовекторність", пріоритетів зовнішньої політики країни щодо її позаблокового чи блокового статусу тощо. Хоча зрозуміло, що при виборі європейського вектора інтеграції, однозначно легше не лише захищатися в системі колективної оборони НАТО, а й будувати модель добрих взаємовідносин з рештою країн світу.

Реалії, на жаль такі, що **регіоналізм** в сучасній Україні – це турбота не про її захист, навіть не про розвиток регіонів, удосконалення управління ними з врахуванням регіональних специфік, підвищення ролі місцевого самоуправління, низових органів та рівня загальнонаціонального патріотизму, врешті поліпшення життя простих українців та досягнення благ світового виміру. Це передовсім, шкода, спекуляція вузькими **партійними** преференціями, якими можна, тримаючи людей у непоінформованості, тривожити всіх розколом України та заробляти на цьому якомога більші передвиборні рейтинги і сусідські подачки. А найголовніше, спекулюючи державною мовою, героями, відновленням засобів імперської семіотики, топоніміки, – реваншистський "інтелектуальний" антиукраїнізм дедалі сміливіше використовує важелі недопущення українськості у власний дім. Звідси завдання: якомога довше тримати російський флот у Криму не для безпеки росіян (ім ніхто не загрожує), а як сторожу неповернення українців, грузинів чи інших завойованих; камуфлювати Російську православну Церкву під Українську, аби Україна і далі не мала справді своєї – Соборної, Помісної і Національної.

Та більше: Патріарх Кіріл, візит якого в Україну в 2009 році мав більше політично-церковне, аніж пастирсько-духовне забарвлення, не лише виправдав присутність російських військових баз в Україні, а й “потішив” небогу неньку. Мовляв, ми вже їй дали Помісну Церкву, паче того, хоча “чурек і сакля” не нами вам дані, але і за сонце з вас не беремо (а лише втридорога за газ), однак відправа літургії вашою неканонічною – єресь і великогрішне непослушання всіх. Анафема, вочевидь, загрожує не одному Мазепі. Щоправда все може обійтися, якщо українська влада готова надати Патріарху Кирилу можливість жити в Україні і правити на дві країни. “Якщо Конституція України перешкоджає такій можливості, то я сказав депутатам: може, для патріарха можна зробити виняток”. Чи не було це прелюдією заклику депутата Госдуми: створити Україну від Ужгорода до Сахаліна зі столицею в Києві. Якщо є така велика і щира любов до українців, то чи не краще повернути їм анексовану Київську метрополію, а автора справедливої оцінки цієї трагічної події в нашій історії – Патріарха Константинопольського Варфоломея – запросити замість себе перенести свою постійну резиденцію із Стамбула до Києва?

Російські світські і церковні ідеологи неповернення українства до своїх духовних джерел добре усвідомлюють, що зараз процеси регіоналізації, районування національного, економічного та інших просторів не можна відлучити від світових процесів глобалізації, євроінтеграції, конвергенції та цивілізаційного поступу, як не можна у знаннево-інформаційному аспекті відокремити релігію від освіти, диференціацію науки від її інтеграції з освітою, бізнесом, як важко відділити глобалізацію світу від його ренаціоналізації – виникнення нових національних держав і церков. Попри те, якщо ренаціоналізацію (і не тільки в миру) не можна заборонити, то можна спекулювати на процесах духовно-інтелектуального відродження, “очоливши” їх, зробити свої підстави, під час яких кожен корінний народ (а український – особливо, бо його ж таки тривало, по-слов’янськи намагалися асимілювати “старші” брати) піддається подвійним зодноріднюючим впливам: окрім світового цивілізаційного, ще дошкульнішому – залишково-смертельному – постімперському, ностальгічно-великодержавному. І багаторічний саботаж Росією процесів демаркації, делегімітизації державних кордонів України, під’юджувати до аналогічних діянь братніх білорусів – це підтверджують.

Таким чином, запропонований розгляд соборності акцентує її розгляд в просторовому, соціально-психологічному контекстах, на врахування межовості нації як сукупності її знань, волі і трудових зусиль, тобто її самодостатнього інтелектуального капіталу, що базується на власних ресурсах і здобутках. Цей підхід до соборності елімінує: а) хибність теорій щодо України як своєрідного мосту між натовським і есендесівським просторами. Адже на мості не живуть, по ньому їздять, ходять, топчуться; б) множинність бар’єрів, які не сприяють консолідації нації, синергії її сил в розкритті людського та інтелектуальних капіталів, збереженню національної ідентичності титульного народу, підвищенню суб’єктності його внутрішньої та зовнішньої політики; в) нагальну потребу перезавантаження в ставленні Росії до України, найперше, їх антиукраїнських еліт щодо соборності і самостійності України, її суверенного права на вибір власної безпеки. Саме антиукраїнський інтелектуалізм найбільше підточує нині основні

ознаки нашої Державності, ґрунтуючись на спільному негативному впливові як **екзогенних** (зовнішніх, залишково-імперських), так і **ендогенних** (внутрішніх, п'ятиколонних) чинників.

Безумовно, що усунення комплексного негативу цих факторів – не проста, насамперед, в ідеологічному і світоглядно-соціогуманістичному сенсі проблема, адже її розв'язання перманентно утруднюється Москвою за допомогою принаймні трьох ідеологем – традиційно фальшивих, зате спільних для царської та радянської імперій. По-перше, догмою “єдиного державія”, за якою української державності, мови, мовляв, не було і нема, а сьогоднішня Незалежність – це тимчасове явище, і взагалі Україні без Росії – не існувати. По-друге, за допомогою так званої теорії “єдиного народу”, за якою білоруський, український народи не є самостійними прадавніми націями, а невід'ємні слов'янські частини великого “старшого” (?) брата, його “єдиного и могучого язика”, культури і т. ін. По-третє, завдяки реанімації потужного релігійного важеля, тобто традиційно-православної монопольної бравади “Москва – третій Рим”. Москва, у свій час підступно анексувавши Київську метрополію і перетворившись в одержавлену церкву, уможливила нині її Патріарху Кирилові відтворювати фактично стару імперську філософію під новою назвою єдиного “русского мира”, який покликаний остаточно поглинути вже ослаблений ним – український мовний, інформаційний, релігійний та інші простори.

Отже, **перевантаження**, окрім стосунків між великими країнами, військово-політичними блоками, потенціалами їх озброєнь, конче потрібне в новому ставленні старих імперських держав до тих відносно молодих, що хочуть відродити і зберегти свою **соборність** на територіальному, людському та духовному рівнях; національну (етнічну, релігійну, мовну тощо) **ідентичність** титульного народу та перспективу його **цивілізаційного** розвитку. Найголовніше, щоб їх державні ідеї не були **антиідеями** до українства, до його національних інтересів і векторів поступу.

З огляду на це, колосального **соціогуманістичного** сенсу в протидії смертельному розмиванню тотожності корінної **нації і людини** набуває **друга** наскрізна складова національної ідеї – **українська Україна** як преференція для народу на тривалий період, а для влади – вічне патріотичне йому служіння заради загального блага і збереження національної ідентичності титульного соціуму. Це робили інші народи. На початку 80-х років ХХ століття наші сусіди запустили національний месидж: зробимо Польщу Польщею. І вони це зробили патріотично, відокремивши політику від економіки. Тому нині їх і найменше торкнулася економічна криза. Наші західні сусіди зробили це без фетишизації регіоналізму і радикалізму, який у нас, судячи з факельних марширувань, провокаційних дій всіляких “братств” і “братанів”, виступів їх висуванців кандидатами на президентський олімп – видаються проектами чужої, неукраїнської держави.

Досвід об'єднаної Європи, побудова в Україні інформаційно відкритого, громадянського і демократичного суспільства вчать, що пора наголошувати не на регіоналізмі та радикалізмі, а на патріотизмі та українськості спільноти, насамперед її молодій генерації. Гуртуймося разом усі в Україні і поза нею суцільно для розбудови **національної** держави. Передусім – це держава українського народу, титульна нація якого дала їй назву – **Україна!** Усі, хто живе і чесно тру-

диться на її землі, – українці! Але нехай у своїх символах бачаться їм не монополії на патріотизм, не регіональні мікробулави і світові офшори, а українські комп'ютери, ракети, роботи й колайдери. Добре, коли королева регіональної бензогазоколонки бачить себе Анною – дочкою Київського князя і королевою Франції, але виглядає не по-європейськи, коли на шляху до престолу діє наче більшовик, хоча пострадянський. Очевидно, що тут соціальна і політична психологія така, що легше партійний Збір послужних приурочити – правда, надто прозоро і запопадливо – взяттю Бастилії, але набагато важче утриматися і не провести його в дусі ідеології чу-чхе наперекір любові до поета Есхіла.

Рівно ж – не легко було також іншому партійному лідерові встояти проти щедріших телепоказів його, аніж Патріарха Володимира – з відрядженням Московою Патріархом Кірілом. Але ж такі передвиборні технології, зовнішні втручання і ставки – це дежавю 2004 року, з одного боку. З іншого, – підтвердження святої народної правди: не копай під ніким яму, бо сам в неї впадеш. Трагічніше інше, коли Прем'єр-міністр копає під Президента, а падає Україна. Сьогодні суперечок між чинними Прем'єр-міністром і Президентом України з приводу “в кого влади більше” – немає; в останнього, видається, достатньо прав, аби швидко осідлати всю вертикаль влади в країні. Але бажано, щоб це сприяло творенню національної і демократичної держави України.

Складову УНІ – українська Україна – для пришвидшення її втілення легко деталізувати, розбити на фактори другого порядку, себто українську мову, культуру, історію розглянути окремо в системі чинників, що об'єднують, а не роз'єднують націю, виключивши із пріоритетів політичної спекуляції, приміром, такий деструктивний лозунг, як “два язики – одна страна”. Девіз побудови української України – основа основ системи ідеологічного забезпечення державотворення українського народу, виконання його євроінтеграційних устремлень та досягнення національної безпеки України для нас, живих, а, головне – ще ненароджених. Дві мови, чотири православні конфесії, “общая” історія – це від лукавого. Навіть Китай не може демократично впровадити гасло: різні системи – одна країна. Наша культура, мова будуть **врятовані**, якщо матимемо відповідну еліту в різних сферах для творення **української України**.

Цьому нас ще вчив і вчить триптих УНІ від Хвильового: Дайош інтелігенцію! Геть від Москви! Дайош Європу! На жаль, комуністи весь час спотворено і тенденційно інформували суспільний загаль (як це сьогодні вони чинять щодо НАТО) лише про один “огріх” талановитого письменника, цькуванням за який довели його до самогубства. Адже “Геть від Москви!” – це лише одне із складових гасел УНІ – більшовики вирвали зі загального її контексту і зловмисно та дратівливо назвали його – націоналістичним, – буцімто саме за його допомогою письменник хотів українців протиставити братньому сусідові, його культурі, безпеці і т. ін. Але люди вірили фальшивим більшовицьким гаслам на кшталт: “Фабрики і заводи – робітникам! Землю – селянам!”. Старі імперські прийоми не канули в Лету, а чатують на УНІ й нині, приміром, загроза Росії – це вступ України в НАТО, а не вигідна колективна її безпека. Вектор УНІ ніколи не виходив і не виходить поза межі поля розвитку тотожності народу, його духовно-інтелектуальних, мовно-культурних засад. Святотатством, неповагою до правди щодо жертв українського народу чи невіглаством є безвідповідальні заяви українських політиків, які

Великий Голодомор 1932-33 років на догоду сусідові не визнають геноцидом на тлі визнання його таким 15-я державами світу.

В активному “окультурюванні” української спільноти власними духовними (європейськими і світовими) демократичними цінностями більш функціональну позицію повинна зайняти нова національна **інтелектуальна еліта**. Сьогодні слід сподіватися не на “дітей війни”, а на, за словами О.Забужко, “друге” і “третє” освічене покоління після сталінської Катастрофи (Голодомор, розстріли національної духовно-інтелектуальної еліти). Тобто на нову генерацію після 30 років жакливого сталінщини, що стала суцільною чорною вирвою і апокаліптичною добою України. Майбутнє за поколінням Майдану, в якого є “дихання на довгу дистанцію”, а не на короткі віддалі піарних бігунів, нових “временщиків” – здирників, корупціонерів, федералів, популістів порятунку України. І вже аж внуки “дітей Майдану”, виріши за умов демократії та свободи, зможуть, нарешті, забезпечити тяглість передачі традиційної і генерування нової інформації, продукування нових знань для формування духовно-інтелектуального потенціалу нації в сенсі наближення українськості до європейськості. Адже на сталий культурно-інтелектуальний чи будь-який інший розвиток можна розраховувати не після зловмисно-примусового переривання імперією передачі знань, традицій. досвіду від покоління до покоління, а щойно після тривалого, вільного і демократичного функціонування та зв'язку “трьох університетів” (і не лише національних) – батькового, дідового й прадідового. Саме так наш духовний батько геніально визначив націю як триєдину цілісність “мертвих, живих і ненароджених”.

Отже, **третій** фундаментальний імператив національної ідеї – **Україна – гідна людини**. Модернізація економіки, інвестиційно-інноваційна, екологічна та інша політика, розбудова соціальної інфраструктури, систем освіти, охорони здоров'я, відпочинку, соціального захисту тощо повинні проводитися в рамках створення гідних людини умов як важливої складової загальнонаціональної ідеї. Розглядатимемо її комплексно – разом з самооцінкою кожного, а не за регіонами: наскільки сучасна українська (а не так звана радянська) людина гідна України, здобутої незалежності і свободи? Лише за такого концепту будемо гідними учасниками розбудови України без пострадянських прикметників, активними партнерами розвитку власної держави, набудемо належного імунітету проти різних українофобій, районування і національного нівелювання; зрештою не питатимемо, що нам дала Незалежність, а що ми зробили для її становлення. Українська еліта, почавши із себе, побачить, нарешті, Україну в собі, а не тільки себе в Україні, позбудеться популізму, корупції, брехні та інших асоціальних явищ і девіантних форм поведінки; зробить справжній, а не декларативний “український прорив” у підвищенні рівня людського розвитку, інтелектуального капіталу, соціальних стандартів і т. ін..

Гідність людини в контексті “сродної” праці Сковороди, сучасного соціального захисту населення, якості його життя, соціальної справедливості тощо – достатньо визначені. Їх формують гідна оплата праці, такі ж умови життя й праці, участь в управлінні, доступ до інформації щодо можливості розвитку, безпеки і захисту здоров'я, гідні права у сфері міжлюдських стосунків, тобто недопущення будь-якої дискримінації за статевою, віковою та іншими ознаками, заборона дитячої праці. Почуття гідної праці охоплює не тільки зайнятих у фор-

мальній економіці, а й найманих осіб у неформальних, приватних господарках, інфраструктурах, осіб самозайнятих і надомних працівників.

Зрозуміло, що соціальне забезпечення, розмір оплати за працю залежить від кожного суспільства і, передовсім, рівня його **економічного** розвитку. Україна “не дотягує” до соціальних європейських стандартів. Економічних планів, програм всіх партій, урядів і показників чиновників – ніколи не бракувало. Лише зазначу: блокування трибуни ВР чи її використання для піару – не шлях їх досягнення. Нам для реалізації національної ідеї належить в економічному напрямку чимало розумово і фізично працювати, щоб Україна стала **конкурентоспроможною** всередині і на міжнародній арені і не лише економічно, а щоб добробут підвищувався разом з рівнем культури народу, його духовно-інтелектуальними характеристиками, показниками людського розвитку. Не лише модернізація, а і перепрофілювання, реструктуризація промисловості мають проводитися для підвищення конкурентоспроможності країни, соціальних стандартів і якості життя людини. В умовах глобалізації цей баланс не можна досягнути ефективністю господарювання поза ширшими соціогуманістичними рамками реалізації УНІ. Тому, власне, не все у нас для цього збалансовано і не лише в економічному, а й в науково-освітньому, морально-духовному та патріотичному аспектах; наскільки ми всі і кожен осібно гідні України, чи не страждаємо тут на дефіцит моралі, самооцінки, національної поваги та профіцит марнославства, українофобії, мімікрії, чвар і гордині? Тут не вперше на передній план виходить кадрова проблема, якість людського чинника. Один із відомих сучасників УНР Микита Шаповал, бачачи як гине республіка й аналізуючи соціально-економічні, духовно-інтелектуальні, національно-патріотичні аспекти занепаду, спересердя занотував лише два слова: “Нема людей”. Можна багато дискутувати щодо розмаїття якісних характеристик еліти нації, почавши від зарубіжних вчених Г. Моски, Х. Ортеги-і-Гассета та закінчуючи вітчизняним Д. Донцовим.

Проте, всі вони серед критеріїв духовного, морального, фахового, патріотичного виміру, відповідальності за вибір народу, відданого й чесного йому служіння та інших достоїнств не оминають проблем свободи і відповідальності, в т. ч. захисту не лише людини, а і нації. Не може бути вільною людина, коли – підневільна її нація. На цьому тлі національна ідея формує та концентрує важливі **соціогуманістичні** цінності та мотиви діянь, які пов’язані саме з боротьбою за свободу і **людини, і нації** – їх безпеку, побудову самостійної держави, за суверенітет країни, збереження її етнічної, мовно-культурної, релігійної та іншої ідентичності на своїй землі в межах усіх компонент національного простору. Чи не тому тільки для нас характерне таке словосполучення, як борець за волю України, чи не у нас виникло гасло “Свободу людині!”, “Свободу народам!”.

З огляду не це, знаковими є слова Папи Римського Івана Павла II, сказані ним під час пастирського візиту в Київ. Зійшовши на українську землю, поцілував її і, виступаючи всюди українською, цей великий соціогуманіст, зокрема, сказав: “Нехай цінності Євангелія, які становлять частину вашої **національної ідентичності** (підкреслено нами. – С.В.), допоможуть вам будувати сучасне й толерантне, відкрите та солідарне суспільство, в якому кожна людина зможе внести свій специфічний вклад в загальне добро, одночасно отримуючи від нього відповідну підтримку для того, щоб у найкращий спосіб розвинути власні дару-

вання”. Саме слова “не дайте сильним загубити людину!”, які належать нашому мудрому предкові Володимирові Мономаху, Папа відніс до тих, що і “до сьогодні зберігають всю їхню переконливу силу”. І визначення сили соціогуманістичного імперативу – перенесення ідеї “сім’ї” (в якій до найслабшого ставляться з найбільшою любов’ю) в міжнародні стосунки – не було кон’юнктурним чи локальним. Цей імператив – глобальний і Понтифік ще 5 жовтня 1995 року, виступаючи з трибуни ООН з нагоди її 50-річчя, переніс його принаймні у третє тисячоліття, в національну і соціальну площину цілих націй і народностей, які прагнуть стати чи вже стали на шлях повернення до своїх духовних витоків. Отже, підвищують **суб’єктність** націй, **субсидіарність** громад і окремих особистостей, де вони не об’єкт чужого впливу, а **рівноправний** суб’єкт дії, що керується власним вибором шляху розвитку, інтеграції та високопродуктивною працею. Це не лише захищає їх вибір, а й закликає до лояльності, що, зрештою, є підставою для творення рівних передумов для досягнення конкурентоспроможності у не завжди гуманному світі. Соціогуманізм обґрунтовує: універсальний моральний імператив – нагальну потребу в гуманізації міжнародних відносин, зокрема у ставленні розвинених країн до тих, що розвиваються, у створенні сильними світу цього блоків впливу, які насправді гальмують ренесанс народів, що відкинули іноземний диктат.

Велика і Мала національна ідея

Проаналізований вище магістральний шлях розвитку України становить **Велику** ідею нації, сценарій її майбуття. Водночас існує **Мала** ідея як складова Великої. У нашому випадку – це особні інтереси і цінності окремих субетносів (молоді, професійних прошарків тощо), соціальних груп (представників малого і середнього бізнесу, олігархи і т. ін.). Отже, Мала ідея – це поточне, короткострокове, часто - тактичне гасло, потрібне країні, родині, окремій особистості нині й зараз. Це нібито сесчасне завдання, яке акумулює сьогоднішню мету, тактику дій у конкретний період, але не суперечить реалізації стратегії Великої ідеї, наближаючи націю до фундаментальної загальної мети. У такий спосіб Мала ідея через Велику гармонізує стосунки нації, поєднуючи інтереси конкретної людини, і навпаки – через Малу ідею спонукає активних громадян осягнути загальнонаціональну мету, щоб сконсолідуватися як єдиний, а не регіональний народ, що впевнено рухається глобальним шляхом цивілізаційного розвитку. Велика і Мала ідеї поєднані між собою так, як велика і мала Батьківщина, як велика і мала наука. Як у Великій, так в Малій ідеях можна виокремити моменти з подальшими їх подробицями, поділом на рівні, ранги тих чи інших значень, преференцій відповідно до часу, простору, актуальності, масштабності, безпеки тощо. Мала ідея є робочим інструментарієм вирішення тих чи інших складових Великої.

Таким чином, запропонована національна Ідея як інформаційно-просторовий концепт: “Україна – соборна, українська і гідна людини” – це Велика **глобальна доктрина** розвитку всієї спільноти, **ідеологічного** основа її інформаційного забезпечення. У такому **широкому** аспекті вона виокремлює генеральні напрямні геополітичного, макроекономічного, етнокультурного, соціального, екологічного блоків, заодно пріоритети загальноукраїнського масштабу. Водно-

час у цій генеральній стратегічній доктрині розвитку України маємо вказати ті ресурси, механізми і фактори, зрештою духовно-інтелектуальний когнітаріат як елітоформувальне **ядро** нації, як її провідну верству творення знань світового рівня для **випереджального** поступу та адекватності нації цій високій місії. УНІ має акумулювати не лише етнічні, національні, а й цивілізаційні аспекти поступу. Зараз завойовують не тільки зброєю, а й засобами інтелектуальної власності, за допомогою потужних фінансових впливань, впровадження передових нанотехнологій, інспірування своєї ідеї в інформаційний простір, інженерії людських душ, шустеризації і т. інше. Інтелектуальне антиукраїнство – стає найнебезпечнішою зброєю розмиття національної ідентичності. Це особливо проявляється в намаганні написати “общую” історію, “спільні” підприємства, використати інтелектуальну власність, зросійщити інформаційний простір тощо.

У цьому плані дедалі логічнішим, на наш погляд, бачиться таке тактичне робоче гасло **“Знання, інформація і рух (чин, дія)”**, яке саме і є тим прикладним інструментарієм, тією частиною стратегічної національної ідеї, що спрямовують сьогодні продуцентів лідерської інтелектуальної власності, енергію творчої і наукової молоді на інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, збільшення інвестицій у розвиток людини, її культури; на побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, його високої освіченості, креативності, духовності та моралі, на пізнання навколишнього світу, зменшення його ентропії та небезпек – внутрішніх і зовнішніх. Набуті знання виступають суспільно-інформаційною мембраною, яка не допускає проникнення неправди, вони підвищують імунітет людини проти її денационалізації та дезінтеграції, водночас підвищують середовищеспроможність нації в плані розвитку вітчизняної освіти, науки, культури, підприємництва, екології на шляху досягнення цивілізаційного поступу. Модернізація економіки відбувається на інноваційній, новаторсько-інформаційній основі. Знання – інструментарій реалізації складників Великої ідеї.

Принагідно лише коротко зазначимо, що національна ідея кожного народу є не лише об’єднуючим месиджем, а й унікальним інтелектуальним капіталом, ефективність реалізації якого – маркер життя – духовного і матеріального – усієї спільноти, її авторитету в світі сьогодні, а ще більше – потенціал її майбутнього. Це сенс буття кожної нації – її суспільне “хто Ми” і особисте “хто Я і навіщо”, а в підсумку – це те, що всі маємо робимо разом, аби далі, коли інтегруємося в глобалізований світ, не залишитися в зрайонованому, зоднорідненому просторі такими, що їх Шевченко назвав, – “і ми не ми, і я не я”, адже, нічим не відрізнятимемося від інших. І тут найголовніший висновок: “Я є, бо є Ми” – цілісна спільнота, яка зберегла відрубність (відмінність) своєї культури, мови, ментальності, обрядів тощо. Є нація як повноцінне, самодостатнє середовище – є національно свідома, цілісна людина. Аби далі не сталося протилежне, маємо чесно собі уяснити, чий візит в 2009 році – після “перевантаження” політики США, від якої українцям не стало легше – цьому сприятиме: віце-президента Байдена чи керівника московської Церкви – давно одержавленої, що і нині не покаялася за анексовану Київську метрополію, за допомогу государеві, комуністам більшовицької імперії та її нинішнім реаніматорам – російщити Україну?

Саме слово “анексія” в контексті неповернення та справедливої потреби відновлення історичної істини вжив Патріарх Константинопольський Варфоломей в Києві під час святкування 1020-річчя прийняття Володимиром Великим християнства. Може справді, нарешті, треба повернутися до правди і, як закликав Франко, – твердо сказати: “**Не пора!**” служити нікому, окрім України. І хай при цьому велике національне не заважає дрібному, меркантильному, регіональному. Є скелі, які слід лупати нації тільки разом, аби вирівняти сучасний гостинець для прогресу всього українства. Для цього українська ідея – це той життєвий стрижень, який акумулює як національні, так і цивілізаційні складники поступу. Тут замало бажань – потрібні знання, уміння, воля і сприятливе (внутрішнє і зовнішнє) середовище, щоб ці та інші, потрібні для державотворення та становлення нації, людські якості, – можна було б плекати, виховувати і розвивати. Саме в цьому завданні для нації й кожної людини – на сьогодні і на завтра – стикаються Велика і Мала ідеї. Ми спромоглися на каркас нашої Великої споконвічної ідеї, але що буде завтра, якщо нині не творитимемо добро для наповнення цього несучого каркасу – питання майбуття України.

ДІМ нації в світовому соціогуманістичному контексті

Нині українська національна ідея як багатівікове прагнення народу мати власну державу реалізована. Вона спрацювала в 1991 році від хвилі патріотичних, щирих молитов не одного покоління, від грому передсмертного “Слава Україні!” мільйонів невинно убієнних за неї борців, мучеників і подвижників. Але щоб вона діяла ефективніше у важкій щоденній праці, стала наріжним каменем, цементуючим чинником розбудови національної держави без постколоніальних прикметників на взірєць радянська, соціалістична (а не соціальна), новоросійська, регіональна, федеративна); щоб припинити її розмивання антиукраїнськими силами та уберегти від сучасних небезпек і ризиків, потрібен її розгляд у **соціогуманістичному форматі**, який паритетно захищатиме права і людини, і нації від свавілля сильних світу цього. Без консолідованих міжнародних гарантій молода Українська Державність вже зіткнулася, а ще більше стикатиметься з низкою викликів та нагальних потреб захисту не лише в економічній, соціальній, екологічній, а і в політичній, духовно-інтелектуальній, ідеологічній, правовій, моральній та світоглядній сферах, в збереженні своєї національної ідентичності.

Це насамперед актуалізує необхідність негайно гармонізувати ліберальну (в центрі – людина) і націоналістичну (акцент на розвиток нації) ідеології та створити на їх основі нову парадигму буття – **соціогуманістичну**, яка комплексно захищатиме від свавілля сильних і людину, і націю як когнітивно необхідне духовно-інтелектуальне, мовно-інформаційне, звукове, водночас **природно-ексклюзивне середовище** (тло, а відтак простір) розвитку людини на її обітованій землі. Життєво необхідно, аби таке середовище не пригнічував простір сильнішого. Адже лише за таких умов українці можуть розмовляти і бути зрозумілими для світу нацією, творити свою, притаманну тільки їм, ментальність. Словом, вільно розвиватися для свого народу і бути цікавою іншим націям, збагачуючи їхню мозаїку культур, безпечно і рівноправно інтегруючись в її міжнародне багатство. Проте соціогуманістичній парадигмі буття постколоніальних (посттоталітарних) держав досі не надано відповідного статусу, а, головне, **міжнародної** юрис-

дикції світових інституцій. Це гальмує втілення в практику паритетний захист і людини, і нації як актуальний системо-функціональний чинник повернення народів – ослаблених загарбниками – додому, до їхніх духовних праджерел та формування у нібито своїх країнах середовищеспроможних умов, необхідних для відтворення і розвитку національно-свідомих громадян.

Через те в Україні широко не запрацював реверсний режим у сфері духовно-культурного відродження титульної нації, продовжується окупація її мовно-інформаційного простору, не соціалізований механізми люстрації, натуралізації іммігрантів, реституції духовно-культурних вартостей, каяття за злочини в минулому. Це, своєю чергою, не дає можливості проводити заходи рекультуралізації, тобто рекультивувати у потолочених територіях (регіонах) ті духовно-культурні цінності нації, знищення яких ще не досягнуло критичної точки неповернення. Що більше, відсутність належного міжнародного правового забезпечення соціогуманістичної візії не сприяє внутрішньому об'єднанню національно-патріотичних сил у пострадянських країнах для будівництва національних держав. А, навпаки, стимулює інфільтрацію постімперських проектів, які знекровлюють справді національно-патріотичні сили в боротьбі з різними, часто підставними, засланими націоналістами, комуністами та іншими представниками так званої керованої демократії та інтелектуального антиукраїнізму – палкими прихильниками федералізації, регіоналізації України – під фальшивим приводом захисту буцімто “притеснєнных” росіян. Світ до цих пропагандистсько-ідеологічних прийомів завойовників – й далі байдужий, а, може, не розуміє їх лукавої підступності.

Використання імперією зла ідеології інтернаціоналізму і так званого соцреалізму для денационалізації України змушує повернутися до імперативу оптимального поєднання **традицій** та **новацій** як основоположних соціогуманістичних підвалин збереження **тяглості** (спадковості) суспільного розвитку. Серйозні успіхи тут неможливі без усвідомлення насущних потреб подальшої інтелектуалізації гноблених постколоніальних спільнот, що стали на самостійних шлях розвитку, особливо захисту їх питомих мов, інформаційного простору, культури, підвищення якості освіти, науки, пришвидшення творення інтелектуальної власності, впровадження різних вітчизняних та запозичених ноу-хау, – всього того, що творить економіку знань, її вищий уклад, модерну націю. На нелегкому шляху до ідеї консолідації народу доводиться враховувати як національний, спадково-етнічний, так і цивілізаційний, новаторський аспекти поступу, які не завжди сприяють духовно-інформаційним процесам національного відродження.

Для цього в рамках УНІ нами був запропонований механізм активізації суспільного **руху** знань, інформації, тобто використати природну соціанту підвищення **духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) нації**, – де “вертикаль” руху закріплює тяглість (консервативність), а “горизонталь” – відображає креативність (інноваційність) розвитку. У першому випадку домінують еволюційні процеси, в другому – революційні; у першому – репродукування, а в другому – продукування нових знань. Історичний досвід свідчить: завжди лідерами стають ті, хто продукує більше нових знань, ідей, де приріст новацій, інформації (**ΔI**) вищий. Без активізації та удосконалення форм зазначеної мобільності, які були імперіями перервані, важко увійти на рівноправних і конкурентних засадах у вільними світ шляхом національного, духовно-інтелектуального ренесансу.

Адже, саме форми – вертикальна і горизонтальна – духовно-інформаційної мобільності детермінують природну тяглість розвитку соціуму “по-вертикалі” через **безперервність** передавання від покоління до покоління **традиційних** знань, інформації в сфері рідної мови, національної освіти, народних звичаїв, церковних обрядів тощо. Водночас, лише на базі набутої “вертикалі” переважно стимулюється генерування, широка соціалізація **нових** знань, тобто творення інформації “по-горизонталі” (на рівні одного покоління чи особистості) засобами вітчизняної науки, винахідництва, проектно-пошукових інноваційних робіт, патентно-ліцензійної діяльності, подання та впровадження різних ноу-хау.

Звісно, немає нічого більш ефективного в підміні пам’яті нації, імітації тяглості її розвитку, ніж зміна корінної етнічної основи, припинення передавання традиційної інформації з покоління в покоління чи заборона творити рідною мовою нові знання. Власне, цьому сприяли як Валуєвський указ та Емські циркуляри царської імперії, так і зловмисна комуністсько-більшовицька політика творення “єдиного советського народу”, мовою спілкування якого мав стати “єдиний и могучий русский язык”, сучасне нехтування в школі, аспірантурі, в оприлюдненні наукових досягнень знаннями з української мови. Тому в обох випадках і горизонталь, і вертикаль розвитку (людини, нації) повинні спиратися на **соціогуманістичне, одухотворене цивілізаційне підґрунтя** – уможливити (принаймні не заважати) сильним світу сього жити країнам, що розвиваються, в повноцінному національному середовищі. Адже переривання руху інформації, традиційних знань – це прямий шлях до розмивання ознак духовно-культурного життя кожної нації, а відтак – її повна асиміляція та поглинання. Гальмування ж руху інформації в горизонтальному напрямку веде до зменшення творчої активності, новаторства, генерування власного інтелектуального продукту нації, зрештою відставання рівня її вкладу в світову скарбницю знань, а згодом – відкидання на маргінес цивілізаційного прогресу і асиміляцію. У цьому контексті серйозної уваги потребує третій (**по-діагоналі**) вектор розвитку, який як **рівнодійний**, власне, складений з врахуванням сили (дії, чину) двох перших напрямків (вертикального і горизонтального), є індикатором формування комфортних умов для всебічного розвитку народу, тобто **середовищеспроможності** нації як її **соборної здатності** вирватися на передові позиції науково-технічного, економічного, а відтак – цивілізаційного прогресу, зберігши вітчизняний, ексклюзивний доробок багатьох поколінь корінного народу для себе та світової культурної мозаїки.

Розмита національна ідентичність применшує середовищеспроможність народу, яку вже віддавна за кордоном вивчає стосовно екології нова галузь науки – середовищезнавство (інвайронментологія). Адже є показники конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її товарів, є індикатори платоспроможності населення, шириться практика вивчення середовища як екологічного чинника. Але Україну чомусь зовсім не турбують суспільні – духовно-інтелектуальні, інформаційно-мовні, релігійні та інші **критерії** середовищеспроможності нації щодо відродження (передавання, виховання, збереження) **автентичних** якостей її співгромадян. Цей інтеграційний індикатор – доленосний для суверенного розвитку народу, адже відображає здатність громади (соціуму) бути **націєтворчим** середовищем (джерелом, тлом, зрештою простором) не лише в економічному, технологічному, екологічному плані, а й в духовно-інтелектуальному, мовно-

інформаційному, етнічно-культурному, демографічно-ментальному, політично-патріотичному аспектах відтворення (чи відродження після колоніальної денаціоналізації) людини, її сім'ї, систем освіти, науки, релігії, історичної пам'яті і таке інше, тобто бачити далі, опершись на досягнення гігантів передової вітчизняної та світової думки.

За цих умов “інтелігентні” спокуси деяких урядовців відмовитися від власної історії та перейти на “общую”, відійти від української ідеї як об'єднуючого націю стратегічного чинника, лукаві заклики надати пріоритетності не етнічним, а тільки цивілізаційним рушійним силам, не громадянській, а політичній нації – дедалі частіше використовується інтелектуальним антиукраїнством для девальвації національної ідеї. Ми не можемо погодитися з цим хитрим антиукраїнським прийомом та сказати: нас, мовляв, більше не цікавить наша історія (мол, історически так сложилось), тому почнімо з чистого аркуша, об'єднуємося навколо сучасних цивілізаційних факторів, ідей, інновацій, тобто навколо модернізації промисловості, сільського господарства. Мовляв, до чого тут Голодомор як геноцид української нації – піклуймося сьогоднішнім рівнем добробуту, особистим успіхом як мрією кожного. Це було б, по-перше, зрадою подвижників УНІ і невинно убієнних та замордованих голодною смертю; по-друге, цього не можна допуститися насамперед з реальних причин продовження пригнічення української етнічної культури, мови, інформаційного простору подвійним впливом глобалізаційних потоків зодноріднення – постімперським (сусідським) і цивілізаційним (світовим). Зростаючі постімперські впливи ззовні не створюють середовища, потрібного для творчої активності корінної, до того ж найбільшої нації; навпаки, вони дезінтегрують Україну, яка може **стало** розвиватися як суверенна держава лише у випадку **комплексного та соціогуманістичного** врахування своїх вітчизняних і позитивних цивілізаційних тенденцій, в т.ч. й сусідських, якщо останні такими є та не нівелюють нашу іншість. Адже, саме, на жаль, через неоімперські мотиви діянь наших сусідів ми – в точці біфуркації, коли маятник чинників може хитнутися в будь-який бік: національного і духовного відродження України або її дальшого зросійщення та неповернення додому. Створена ситуація, коли мертві хапають за руки живих.

Імперське переривання тяглості розвитку, окупація пам'яті народу, руйнація геном (наголос на “о”) живих створінь негативно впливають не тільки на спілкування людини з навколишньою природою в системі **сталого** розвитку, тобто збереження та передачі наступним поколінням успадкованого, а й на здатність нації бути в **авангарді** нових науково-технічних здобутків, спроможності продукувати модерні інформаційні технології. Вітчизняні програми для потужних комп'ютерів, формувати нові прояви ментальної і креативної суспільно-корисної поведінки. Зрештою, набути стану, за якого вільним українцям в наступних поколіннях можна буде позбутися постімперського синдрому, успадкованих почувань меншовартості та прогинання перед “старшим” нібито братом, покінчити з повсюдним вихованням в стані непереборного аутсайдерства. Водночас, УНІ не може жити “в борг” її подвижників, а має стати сучасною дорожньою картою суспільного руху за суверенне майбутнє в усіх сегментах державного життя на шляху до цивілізаційного розвитку. Українська ідея – це основа і каркас створення глобального проекту відродження та розвитку питомої мови титульної

нації, її етнічної культури, інформаційного простору, екології, бізнес-середовищ, інноваційної діяльності, національної безпеки, соціального захисту, охорони здоров'я і т. інше.

Сім'я, початкова школа, освіта повинні сприяти підвищенню середовищеспроможності нації у різних напрямках – економічному, мовно-інформаційному, духовно-інтелектуальному, екологічному, дотримання здорового способу життя і в не останню чергу – освітньо-патріотичному, націєтворчому. До запропонованого словосполучення “середовищеспроможність нації” маємо ставитися серйозно, адекватно і з належним розумінням, аби не стати меншиною на “своєї, нібито не чужій землі”. Цей індикатор є тим фундаментом і наскрізним елементом, який формує, з одного боку, опірні (імуногенні) **особистісні якості** індивідуума; з іншого, – соборну **ідентичність** нації як суверена майбуття України, активного її суб'єкта, а не об'єкта чужого тотального впливу. Хто володітиме словом, новими знаннями, інформацією, ефективніше їх генеруватиме, креативно використовуючи інтелект для добра людей, той матиме більше умінь раціонально керувати і собою, і розвивати свою Батьківщину. Ще Сократ навчав: хто володіє словом, той володіє світом. Ми не прагнемо оволодіти світом, що більше – зробити його українським. Але нам треба бути пильними, аби впоратися з накриттям нас новим чорнобильським туманом “руського мира”, інтелектуальним антиукраїнізмом, згустком постімперських ідей “декомпозиції”, регіоналізації нашої соборності. Українська ідея, увібравши модерні світові досягнення науки, техніки, економіки знань, людського цивілізаційного розвитку, не повинна ігнорувати широту національних проблем. Наше завдання нині – не дати розмити основоположні ознаки нації, які визначають і чимдалі сильніше визначатимуть її як самодостатнє середовище для цивілізаційного розвитку наступних поколінь українців, для збереження їхньої етнічної, релігійної та іншої ідентичності у вільному, демократичному світі. Креативне поєднання національного і цивілізаційного на соціогуманістичних засадах – ось **генеральна стратегічна** напрямна українського шляху в майбутнє.

У контексті української національної ідеї рушійні сили природної соціанти ДІМ нації сприятимуть єдності поколінь, їх синергії, тобто динаміці поширення (соціалізації) досвіду, знань старших, з одного боку; з іншого – активізують енергію, креатив молодих, їх амбіційність. А назагал: консолідують соціум в духовно-культурній системі координат передавання і творення інформації як **суспільного блага**, інтелектуального продукту; заодно – підвищують середовищеспроможність спільноти в конкретних напрямках діяльності, починаючи від національної освіти, науки, економіки, охорони здоров'я, інформаційного простору, соціальної політики, творення єдиної Помісна церква до спорудження спортивних баз активного відпочинку, розширення транспортної інфраструктури, зон зеленого туризму і т. інше. Якщо ДІМ нації – це не випадкова метафора, а природне відображення фундаментальних інформаційних процесів і явищ, які спостерігаємо під час розбудови “рідної хати”, тобто своєї національної держави – української України, то ці явища повинні бути присутні як у формах нагромадження та передавання інформації по вертикалі і горизонталі, так і їхня специфіка має позначатися на Великій та Малій національній ідеї.

Справді, це підтверджується інформаційною специфікою основ зв'язку і позиціонування цих ідей. У цьому плані Велика ідея – це не лише каркас стратегії, який більше формується традиційно-усталеним нагромадженням і передаванням інформації по вертикалі, але при цьому й сама інформація характеризується жорсткістю і певним консерватизмом. Адже вона віддзеркалює довготривалий період життя нації, акумульований нею упродовж великого періоду оригінальний, притаманний тільки їй, історичний досвід, необхідний для збереження національної ідентичності та досягнення поставленої мети сьогодні, а ще більше – в майбутньому. Мала ж ідея більше гнучка, переважно живиться оперативною інформацією, потрібною спільноті для виконання поточних тактичних дій, їх адаптації до нових умов і викликів, пов'язаних із підсилення глобалізаційних чи інших форс-мажорних впливів. Водночас, якщо ці впливи достатньо довго тривають в часі та просторі, то Мала ідея може також служити робочим інструментарієм для довгострокових планів розвитку нації та становити стратегічний сегмент УНІ. Отже, УНІ потрібна не лише політикам, а й вченим, освітянам, новаторам, усьому соціуму для пришвидшення духовно-інформаційної мобільності людини і спільноти як складної соціанти в сфері збереження культурних традицій, впровадження новацій, підвищення ефективності соціального управління, рівня знань, піднесення людського розвитку та зниження ентропії навколишнього середовища.

У дискурсі “духовно-інформаційна мобільність” слово “духовна” нами не пов'язано виключно з релігійною чи церковною природою. Воно передовсім віддзеркалює творчу силу інтелекту як випереджальної реакції людини (нації) на створення нових знань для гуманного вирішення потреб сьогодення і майбуття. Передовсім духовність пов'язана з інтелектуалізацією, елітаризацією і гуманізацією спільноти щодо спроможності, по-перше, генерувати нові знання; по-друге, їх передавати наступним поколінням, широко соціалізувати, що більше: приростити досвід минулого як здобуток (ресурс) людського капіталу, який в разі його розкриття може стати потенціалом сучасників у ділах їх добрих. Проте креатин людини не завжди скерований на творення тільки добра. Шкода, але добро і зло йдуть поруч, і їх творить інтелект – одного і того ж складу сірі мозкові клітини завойовника-асимілятора і повстанця. Фюрер, вождь всіх народів, сучасний засланий лідер креативно продукували не лише інформацію, а й дезінформацію, яка не сприяла правді, розвиткові: національному, сталому чи ноосферному. Коли йдеться про ДІМ нації чи людини, то головне, на наш погляд, – інформаційний (духовний, ідеальний) та матеріальний процеси **генерування** нових і **передавання** нагромаджених знань, досвіду саме задля “роблення добра”. У наших текстах йдеться про **сповнений духом** (одухотворений) саме для цього інтелект, людський капітал, тобто ми виділяємо духовно-інформаційну мобільність, духовно-інтелектуальний ресурс, потенціал і т. інше. Така мобільність, такий потенціал в системі УНІ не зводяться лише до модернізації економіки, що більше, яка не є гідною людини, не нищить її національну тотожність. Інтелект має бути добродійним, сповнений духом **служіння** народу, а не **обслуговування** його асиміляторів

Таким чином, розглядаючи етнічно-лінгвістичний, цивілізаційний і соціогуманітичний аспекти УНІ, слід визнати, що духовно-інформаційна мобільність

нації комплексно – інтелектуально, духовно і морально – пов’язує такі важливі для життя вимоги, як забезпечення **тяглості** (спадковості) та **українськості** розвитку за допомогою перманентного функціонування національних інститутів та інституцій (сім’я, садочок, школа, ВНЗ, виробництво, бізнес, ЗМІ, банки, церква, армія та ін.), адаптації соціуму до динаміки суспільних трансформацій, темпів творення нових знань, масштабів інноваційних, інтеграційних, транснаціональних і глобалізаційних процесів. Водночас, ДІМ нації форматує інший логічний, не менш важливий висновок: необхідність підтримки **оптимальності** пропорцій впровадження, свого, традиційного і адаптованого, запозиченого, тобто забезпечує природний баланс національного консерватизму і новаторства, а складання їх векторів “по-діагоналі” становитиме середовищеспроможність нації у цілому.

Практично це означає, що проведення Україною розумної внутрішньої та зовнішньої сталої (а не хитання в різні боки) політики з огляду основоположних засад застосування механізму ДІМ нації має і повинна гармонійно поєднуватися зі сусідніми пан’європейськими архітектурними ансамблями, навіть користати з спільних комунікацій та колективних систем захисту. Однак, інтер’єр “дому” – це обов’язковий український **ексклюзив**, який має автентичне наповнення, береже, культивує і рекультивує національні цінності, скарби, культурні традиції та соціальні інституції, аби відновити історичну пам’ять народу та звільнити його свідомість від неправдивих чужих нашарувань. Словом, “і свого не цуратись, і чужому навчатись” – **альтернативи** немає, якщо хочемо зберегти тотожність нації, віднайти український шлях поступу, об’єднати на основі демократичних цінностей народ, реалізувати його споконвічну державотворчу ідею та євроінтеграційну стратегію розвитку, довівши, нарешті, історичну істину – Україна природно і потенційно **європейська**, а не **євразійська** держава. Шкідливий поділ України на Західну і Східну (чи навпаки) припиниться з усвідомленням українськості як органічної складової європейськості, з прозрінням українців щодо вигідності вступу в НАТО, ЄС, а європейців – зі зникненням підсвідомого (чи несвідомого) поділу ними Європи на Західну і Східну та їх зрозумінням небезпек російських ведмедів, азійських тигрів та драконів. Як би без України африканські слони не витолочили ексклюзив Європи – тривало “глухої”, на жаль, до потреб України. Це можливе за умов, що Україна, її державні лідери – без оглядки на їх партійну приналежність – твердо пам’ятатимуть: немає розвитку без консолідації бачення його векторів, припинення хаосу у визначенні національних інтересів залежно від регіональної дислокації “своєї” партії, її віддаленості од сусіда.

І, насамкінець, суспільству, передовсім українській національній еліті як інтелектуальному ядру нації, потрібно, **перезавантажившись**, чітко артикулювати саме на широкій соціалізації вектора **випереджального** руху інноваційного розвитку України, підвищенні якості освіти, науки, культури, на **сповненого духом** інтелекті, знаннях (інформації), а не на пафосі партійних ідей і емоційних заклинань, що можуть бути (пригадаймо недавнє минуле) злочинними, людиноненависницькими. Не забуваймо, до чого призвів беззастережний натиск гасел нацистів “ідея і рух” чи ідеологем більшовицьких циніків як буцімто сили “ідей, которые овладают массами”. І там, і там – це не було потребою народу. А знання чи то “в собі”, чи уречевлені в матеріальних (паперових, електронних,

цифрових) носіях і введені в суспільний обіг, що стали таким чином інформацією, відображають об'єктивну реальність, вічні потреби людини у пізнанні навколишнього світу, зменшення його ентропійності (невизначеності), тобто використовуються на **благо** нації і людства, цивілізаційного поступу назагал. Інтелект, знання, інформація мають стати духовним ресурсом соціального розвитку України, поборовши асиміляційне неформальне гасло: “народ без національної еліти, а еліта – без української мови” колишніх імперій як антиукраїнську ідею. Суспільний рух в пріоритетних напрямках розвитку “на випередження” має мотивуватися соціогуманітарною метою: стати, нарешті, рівним серед рівних державним народом, що намагається, як мінімум, не піддатися на не вигідні для себе взаємини з іншими геополітичними партнерами.

У цьому сенсі вирізняємо певне новаторське навантаження терміну “соціогуманістичний” порівняно з широковживаним поняттям “гуманітарний”. Соціогуманістичний не зводиться до одноразової гуманітарної **матеріальної** допомоги, пов'язаної з різними природними катаклізмами (землетруси, паводки і т. ін.) чи з нераціональною діяльністю людини (біженці воєнних конфліктів, різні екологічні катастрофи). Йдеться про сталий захист духовних і матеріальних цінностей титульних, корінних націй та народностей, їх традицій, мов, культур від зодноріднення не тільки невідворотними глобалізаційними впливами, а, головню, асиміляційними діями неоколоніалістів за допомогою освоєння інформаційних, освітніх, наукових, економічних та інших просторів. На жаль, в Україні заважає цьому широко поширене явище, яке нами було названо інтелектуальним антиукраїнізмом – зберегти імперську семіотику, намагання ввести дві державні мови, написати “общую” історію, демонструвати фільми, особливо – дитячі, без перекладу українською, показово виступати у ВР російською, страшилки федералізацією України і т. ін. Найстрашніше те, що це роблять надто респектабельні “доброжелатели” від гуманітарної сфери держави, креативно, нібито дуже науково і по-демократичному, але, найголовніше, не духовно і не з любов'ю до збереження автентичності українців, а, значить – не соціогуманістично; навпаки, з далеким прицілом її остаточного розмиття і знищення. З позицій соціогуманізму і Європейської хартії регіональних мов, російську мову в Україні аж ніяк не можна зараховувати до регіональних, бо вона, по-перше, має державний ареал свого розвитку в Росії; по-друге, їй і в Україні нічого не загрожує, навпаки, вона далі по-імперському пригнічує українську та інші справді регіональні – гагаузьку, мову кримчаків і т. ін. Саме українська скоро вимагатиме захисту.

У нашому розумінні дискурс соціогуманістичний віддзеркалює **бінарну** парадигмальність, сутність якої полягає в паритетному підході до гармонізації прав та захисту і людини, і нації в якнайширшому інформаційно-мовному, світоглядному, національно-патріотичному, державотворчому, врешті, геополітичному, геостратегічному контекстах, а також з світових потреб якнайшвидшого надання цій бінарності статусу морально-правового імперативу **міжнародної** юрисдикції. Лише за такого комплексного підходу можна дотриматися універсальності принципу взаємодії стратегічно жорсткого інформаційно-мовного, культурно-етнічного **каркасу** кожної нації (народності) з гнучким, мобільним і щоденним його **повненням** цивілізаційними досягненнями без ущербу їхньої автентичності. Словом, консолідувати українську націю можна на основі етнічного і цивіліза-

ційного, традиційного та інноваційного, власного і запозиченого. І це можливе в контексті запропонованої нової соціогуманістичної парадигми буття.

Отже, УНІ акцентує увагу саме на духовно-інтелектуальному потенціалі нації в соціогуманістичних, геополітичних, інтеграційних і цивілізаційних рамках, на фахових, моральних, патріотичних та інших **якісних** характеристиках національних **еліт** як основних носіїв і продуцентів людського капіталу, на потужних джерелах його поповнення, зокрема – на освіті, науці, культурі, нових інформаційних, а не відсталих сировинних технологіях, на випереджальній науково-технічній діяльності, творенні лідерської інтелектуальної власності, на комфортності для цього умов. Вибір між розвинутою, демократичною Європою і сировинною Євразією перманентно продовжується, і не лише під час виборчої кампанії. Для нації, що живе на “межі” європейського економічного і євразійського просторів, католицького і православного культурного світу, різних військових блоків, дух референдуму 1 грудня 1991 року – вічний супутник, важкий, як саме життя, але ж й життєво потрібен як щоденна дорожня карта в духовно-інтелектуальному, ідеологічному напрямку розвитку. Тому сучасникам, аби не поповнити ряди аутсайдерів світового прогресу, слід постійно працювати і вибирати так, щоб бути гідними не тільки інноваційних діянь подвижників національної ідеї, що відійшли від нас, а й побороти корупцію, злочинство, мімікрію та підступне зрадництво живих. Не зрадьмо УНІ, людей, які на неї сьогодні щиро працюють, а Україна і нащадки не зрадять нас. Це особливо вагомо усвідомити в час творення держави для ще недостатньо сконсолідованої нації та об’єднання нації у державі, яка щойно розбудовується, за умов, погодьмося, далеких від соціогуманістичних.

Успіх тут залежатиме від того, наскільки єдина Україна буде для всіх спільною **Батьківщиною**, а національна ідея – **орієнтиром** нашого (і не тільки нашого) соціогуманістичного поступу; політична еліта інтегрується і любитиме Україну без її поділу навпіл, на окремі удільні регіони, не займатиметься сортуванням народу та суєтою федеративної сутіні. У цьому контексті, даруйте, дозволю собі звернути увагу на слова із моєї статті “Українська національна ідея і вибори президента”, надрукованої в “Львівській газеті” ще 24 червня 2004 року. Сьогодні знаємо, що ці вибори завершилися Майданом як унікальним явищем на шляху становлення української громадянської нації і захисту свободи її вибору. Шкода, але ми не використали його потенціал для консолідації нації.

Однак, коли я писав статтю, спостерігаючи, як велась тоді урядова агітація за Януковича, підтримка його Росією, водночас відбувався остракізм Ющенко, – то, звісно, не міг передбачити Помаранчеву революцію, грандіозність та унікальність вибух народу за свободу вибору і відстоювання своїх прав. Мене турбували тодішній розкол моєї країни по лінії підтримки УНІ і питання: чи соціалізує новообраний Президент України ідею де Голля: “Я Президент всієї Франції, і тієї її частини, що голосувала проти мене!”. Тоді я тільки шкодував, що й далі наші політичної еліти публічно розкривають для електорату “лише одне крило УНІ, а не два, без яких їй (ідеї) та Україні загалом не досягнути висоти ні Тарасової гори, ні брюссельських офісів. На одному крилі можна хіба що залишитися в “зоні інтересів і завдань” Росії, але не власних національних. А таке сателітне становище свідчить про одне: в ті слова, які поставлені коло нас

“на сторожі”, ми як слід ще не умислилися. Навіть більше: чомусь регіонально розробляємо лише одну легеню, а не прагнемо в усіх регіонах дихати вільно та на повні груди”.

Часи змінилися: Ющенко знову змінив Янукович, але останній ще не став Президентом усієї країни. Досягнення абсолюту влади ще не визначає автоматом лідера нації. Над її консолідацією треба ще довго і віддано працювати. Тимошенко, замість того, щоб змиритися з поразкою і в опозиції згуртувати націю, далі організовує різні провокації проти третього Президента України, навіть не дає йому спокою після виходу з прокуратури, де він черговий раз свідчив про своє отруєння. Про якусь мораль “газової принцеси”, її зловісну роль в сучасній історії України, як зазначає “Україна молода” (Юліна провокація, 25 січня), говорити не доводиться. “Прикріше те, що нашому суспільству доведеться ще довго очищатися від того дурману, яким вона запудрила мізки людей (вміло наповнила їх легені, кров – С.В.), спаскудила ідеї “помаранчевого” Майдану, українську демократію, українську справу”. Стоячи на Майдані біля Ющенко, вона бачила і чула не Україну, а себе. З цих причин депутати її фракції у ВР заблокували виступ Президента з щорічним зверненням до народу; з ненависті до лідера нації, що збудив її історичну пам’ять, демократизував країну, влаштувала з Прем’єром Росії хіхікання, замість обуритися зневагою Президента України Ющенко перед телекамерами. На жаль, і далі за маніакальною жадобою влади, партійною здібністю, безкінечним піаром, одних; за регіоналізмом, тенетами і пихатістю політико-патріаршої доктрини “русского мира”, суєтою її малоросійських служок, інших, – не пам’ятаємо застережень Стуса із гулагівської зони тоталітаризму стосовно найголовнішого – екзистенції України та її цивілізаційного розвитку:

“Всі ми прийдем на той
світ до тебе –
Тільки Україна хай не йде!”

Хай йде до себе, повертається додому з непроминальними власними і запозиченими вартостями, їх вічно примножує та на добро віддає людям! Нелегка дорога навіть додому, до першоджерел, до національної ідеї, але в їх освоєнні – життя уярмленого народу, його майбуття у вільному соціогуманістичному світі. Твердо запам’ятаймо одне: УНІ – це не лише модернізація, перепрофілювання чи верифікація промисловості на інноваційній технологічній основі, а й українська мова, культура, освіта, наука, національна економіка та інші духовні і матеріальні сфери життя; це українізм і українськість як наріжний камінь самозбереження нації; це її моральні, духовно-інтелектуальні, національно-патріотичні, ідеологічні сутності, без яких в неї не було належного минулого, немає гідного сьогодення і не буде європейського майбутнього. Дедалі стає очевидніше, що в українській спільноті без чітко визначених ідеологічних, духовно-моральних орієнтирів, без соціогуманістичної складової сталого розвитку – життя нації стає проблемою її спроможності зберегти власне середовище, а відтак – вітчизняний інформаційний простір, перетворити їх в чинники консолідації соціуму як соборної цілісності.

Не згуртувавшись, даремне прагнути до Європи, сподіватись досягнути її стандартів життя, важко визначити державну стратегію розвитку, зрозуміти

лібералізм і консерватизм, соціал-демократію і інвайронменталізм, націоналізм і комуністичну ідеологію. Саме моноідеологізм останньої породив відразу не тільки до самого поняття “ідеологічне забезпечення”, а й до філософії духовно-інтелектуального супроводу державотворення і становлення нації та перші необачні заяви перших президентів України щодо державотворчої спроможності УНІ. Для когось, може, такі категорії, як: національна ідея, регіональні чи доцентрові орієнтації влади, соборність чи федералізація країни, президентсько-парламентська чи парламентсько-президентська форми державного управління, централізм нації – не мають вельми великого значення. Для українців ж – це дуже чутливі комплексні проблеми збереження їх державності, національної ідентичності, відродження пригніченої мови, духовно-культурних цінностей, традиційної ментальності корінного народу, які реально можуть бути розв’язані в рамках **нової соціогуманістичної парадигми буття**, що забезпечить на міжнародному правовому рівні паритетний захист і людини, і нації як у процесі внутрішньої **соборнізації** та суспільно-інноваційної **модернізації**, так і зовнішньої **інтеграції** України в цивілізований світ на рівних партнерських засадах. Каяття за спричинене зло гнобленому народові, щире усвідомлення морально-духовної потреби попросити в нього прощення і тверде рішення ставитися як до рівного, не порушуючи його суверенності, – основа соціогуманістичної розбудови світової картини майбутніх міжнародних взаємовідносин. Поза такою картиною світу Україні буде вкрай важко утвердити свою національну ідею.

Однак, не на песимістичній ноті хочу завершити цей з ювілейною присвятою текст. Ми усі ще багато не знаємо, саме з цих причин наші діяння часто-густо – не правильні, а виступи, статті – не адекватні і дещо емоційні. Але сподіваймося, принаймні, я щиро вірю, що все-таки через саме відкриті та чесні діалоги, національні круглі й не дуже столи, але щирі і патріотичні діалоги, можна якнайшвидше виправити ці хиби і навіть надолужити згаяне. Пригадую, коли львів’яни цілими сім’ями їхали в Київ, щоб підтримати народний здвиг на Майдані, перед харків’янами виступив Кушнарьов з сердитим монологом: “Не будет в Харькове ни львовской, ни донецкой власти, а будет – харьковская власть!”. Не знав небіжчик, щоб Україна була Україною, то повсюдно на нашій землі влада, по-перше, має бути українською. По-друге, що львівська влада (якщо вона насправді є з такими агресивними претензіями), вочевидь, як показав час, не була йому загрозою...!, нарешті, по-третє, якби була влада справді українською, то чи не працювали б далі і львів’янин Гонгадзе, а відтак – не зник би й харківський журналіст Климентьев?

Ба більше, якби Тимошенко щиро любила Україну, не прагнула з регіоналами узурпувати владу і змінити в незаконний спосіб Конституцію України (чим б’ютівці дорікають нині урядовим партіям); якби вона власним, а не червоним намальованим серцем одразу співчутливо відгукнулася на воєнні дії в Грузії, щиросердно підтримала відзначення всеукраїнської трагедії – геноцидного Голодомору, як це робив Ющенко, а не маніакально прагнула зайняти його місце, то чи мали б ми в країні ті конфлікти, що дискримінували Україну та владу в ній? А сталося так, я вчить народне прислів’я: “під ніким не копай яму, бо сам в неї упадеш”. Звичайно, ніхто не схвалює політичні переслідування, але не треба робити із себе Матір-Терезу в літньому віці та виходити з прокуратури, вдаючи,

що Ангел сидить на твоєму плечі наперекір щоденній переміні модного плаття, однак, погані слідчі хочуть його скинути. Не шкода за макіяжем, самопіаром і популізмом, жаль, що через них Україна знову похилилася. І з огляду розбрату національно-патріотичних сил, відсутності достойного лідера – нема засмучену неньку ні чим, ні кому розвеселити...

Прикро визнати, що все-таки у дечому має рацію харків'янин Чечетов, коли він чи не щодня під куполом ВР несамовито кричить: "всех вас у Верховну Раду привёл Ющенко, а вы его предали!". Усі партії блоку, що його очолив В. Ющенко, обіцяли після виборів саморозпуститися, щоб об'єднатися в одну потужну політичну силу. Справді, "всьо прапало", однак, нині важливо зрозуміти усім, що все пропало саме через популізм і показово-артистичну любов до України авторки цього розпачливого вигуку. І дивовижне "недбальство" операторів, котрі спричинили зникнення на моніторі суфлера ще одного програмованого самопіару, та показ по телебаченню реакції на нього Тимошенко – лідера, що, за висловом відомої письменниці, акумулює Сталіна, Троцького, Гітлера у одній особі та в одній спідниці – чи це не знак спільноті, посланий їй в особливий спосіб, аби вона задумалася? Адже покарано не Ющенка. Справжнє нещастя в більшому. Тимошенко покарала нас, українців. Україна не тільки втратила національного Президента, який вперше спробував навернути українців на свій власний шлях розвитку, відродити національну пам'ять народу, що упродовж віків був упосліджений. Втратили всі. Харків'яни замість обіцяної своєї мають іншу регіональну владу, водночас українці дістали неочікувані міждержавні Харківські угоди – особистісні домовленості двох керівників, які можуть доленосно змінити вектор міжнародних взаємин України, призвести до втрати її суверенності, а відтак національної ідентичності корінного народу та української мови. Воістину, не кажи гоп не тільки доти, поки не перескочиш, а й, подивившись, в що ти вскочив! Пильно дивімося не тільки на передні, а і на задні колеса, бо віз у нас всіх – один! І це правда, бо немає іншої України, немає другого Дніпра!

Це не пафос, після якого, як завше, ставлять крапку, що більше – знак оклику. Це можна було б повторити і зараз, якби Україна страждала від дефіциту не тільки і не стільки вербального пафосу, скільки від реальних потоків зловмисного багатослів'я і недобрих діянь. Погодьтеся, що не добре, живучи в Україні, чи не щорічно випускати тут монографію, щомісячно з'являтися на шпальтах газети "Сегодня", на телеканалі "Інтер", а тепер вже на першому національному в Шустера, водночас ображати нашого Пророка, називати його вурдалаком. Ганебно, коли навмисно поширювати через російськомовні ЗМІ в Україні хворобливі підрахунки "українського самашедшого": скільки поет, засуджений російським царатом за рідне слово свого народу, користувався мовою тюремщика, чия мова (тюремщика чи ув'язненого) була першою, плести інші нісенітниці. Більшовикам не вдалося зробити з Шевченка борця за світову пролетарську революцію, сьогоднішні ж яничари на замовлення своїх вихователів через приватні мас-медіа олігархів і купленими ними журналістами намагаються використати ім'я поета для дезінтеграції України, девальвувати як духовного батька нації.

Звісно, ми, українці, не мусульмани, що засуджують на смертельну кару за тексти, малюнки, що нібито ображають їхнього пророка. Ми й не юдеї. Однак, і з огляду християнства аморально Прем'єр-міністру України нести квіти до

пам'ятників Шевченкові, артистично йому поклоняться і манікюрним кігтиком показово поправляти стрічки у покладеному вінку в час, коли вся Україна на Майдані Незалежності разом зі своїм Президентом святкує – 24 серпня. Саме ця міська, з цифровим мисленням Тигрюля, портрети якої на висоту чотирьох поверхів затуляли у час виборів не один львівський будинок, а вона поїдом зжирала буцімто заздрісника Президента-селяка, у якого куплені технологи віднайшли і розіграли в найнятих ЗМІ вельми тяжкий “ганч” – любов до дітей, бджіл і українських старожитностей. Великі майстри наші письменники, журналісти вишукувати контрастні модерні порівняння для внутрішнього вжитку посполитими. Шкода, що вони при цьому забули: коли через масштабність образ святая святих народу їх спонсори намагаються вип'ятити себе, то це свідчить або про ступень хворобливості тих, хто ображає народ, або про той стан, до якого можна довести націю через т. зв. “шустеризацію”, коли вона вже не ображається.

Отже, не стільки йдеться про ідеологічний дизайн в системі економічного вибору теорії (ліберальної, консервативної, інноваційної, націоналістичної чи будь-якої іншої, навіть вельми модерної) базового розвитку української спільноти. Мова навіть не про те, чи будуть перевагами цієї спільноти нанотехнології, високий рівень освіти, науки, туризму, чи далі орієнтуватимуться на країни з сировинною (вичерпною) економікою, а не на власні сили. Тим більше – справа не в податковому кодексі. Річ у більшому – чи існуватимуть українці в світовому співтоваристві як повноцінна нація на своїй землі зі своєю рідною мовою, культурою, Помісною церквою, вітчизняним інформаційним простором та самодостатнім для розвитку людини середовищем (і не лише екологічним), якщо міністерство освіти і науки України очолює людина, що вважає галичан не українцями, яка сьогодні не працює над усуненням наслідків імперсько-загарбницького поділу земель українців в минулому, коли телебачення майже російськомовне та антиукраїнське. Цей, нібито український міністр, не бачить, що немає утисків російській мові, навпаки, в Україні нависла загроза над українською, для якої немає на землі іншої держави, аби вільно розвиватися. І якщо реалії не поліпшаться, то може наступити ситуація, за якою українська мова, культура, освіта, інформаційний простір, інтелектуальний потенціал вимагатимуть захисту як духовно-інформаційні атрибути найбільшої національної меншини в Україні, на пам'ять і честь якої названа держава. Чому в Макіївці чи в Криму батьки-українці мають боротися, щоб в Україні не закривалися українські школи і їх діти вчилися на рідній землі українською мовою? Хіба це не страшно ?!

Вихід із цієї вкрай небезпечної ситуації, як на мене, можуть вказувати суголосно УНІ, по-державницькому, а, найголовніше, водночас і в одному напрямку – три вектори, що їх накреслюватимуть як, власне, сама нація, так і її лідери – формальні і неформальні. Перший це той, що його містить “Відповідь першого Президента...” (День, 2010, 21 жовт.). “Ви бачите те, що Президент Янукович, який йшов на вибори, і Янукович сьогодні – це дві різні людини. Він йшов на вибори, маючи політичну силу, яка його підтримувала, і загальне уявлення про Україну. А зараз він сидить на Банковій, а напроти нього вся Україна. І він мусить знати, що не може йти на повідку якоїсь політичної сили, тому що ця політична сила захищає свої корпоративні інтереси, а він Президент усієї України. І він

це зрозуміє”. Чи він це розуміє – покаже, як кажуть, життя, найважливіше, щоб прозоріння та розуміння не запізнилися, аби українцям не минути точку неповернення додому, до українськості, до лона (джерел) своєї рідної мови, культури, історії, національної пам’яті і т. ін.

Другий. Попри ті сподівання, я дуже надіюся і хочу, щоб український народ нарешті перемиг себе, став самодостатньою державотворчою нацією та усвідомив УНІ як універсальний ресурс національної єдності; щоб мій нарід віднайшов її в різноманітті стратегічних преференцій національних інтересів, їх чинників і сучасних викликів, а Верховна Рада України відповідно прийняла Універсал національної єдності як знаковий символ досягнення громадянського консенсусу та надала йому статус закону. Чому так бездарно протринькали і далі нехтуємо потенціалом Універсалу як історичною, правою традицією? Звісно, одні його автори вибори виграли, інші – програли, але благородний і потужний месидж Універсалу – це не предмет швидкоплинної передвиборної кампанії чи кон’юнктурної тимчасової партійної угоди, а потужний потенціал загальнонаціонального виміру, і його не можна паплюжити чи не використовувати. Адже ідеї Універсалу – не партійні одноденки на кшталт обіцянок: завтра запровадити контрактну армію, зробити життя всіх кращим, а газ – дешевшим. Значення самого слова “Універсал” – історично-традиційне для України з давніх часів і не повинно забуватися як таке, тим паче, що проблема згуртування нації є актуальною й, очевидно, ще надовго такою залишатиметься. Звісно, самі діалоги, “круглі столи” не є способами розв’язання насушних потреб, але вони можуть допомогти їх зрозуміти, окреслити, збудити націю і наблизити процес вирішення. Адже Майдан довів, що суспільний загаль здатний збудитися, позиціонувати та відстоювати свої права і національні інтереси.

Третій. Як повідомила в цей самий день газета “Україна молода” (21 жовт.) Міністерство юстиції нарешті офіційно зареєструвало організацію – Інститут Президента Віктора Ющенка “Стратегічні ініціативи”. Одним із завдань Інституту, за словами його засновника, є створення майданчика, на якому інтелектуали проводили б дискусії із різних соціогуманітарних проблем. Це “наше становлення, зовнішня політика або гуманітарна політика, безпека, мовна політика”. Згідно з статутом, метою є “задоволення та захист соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших суспільних інтересів, розробка, обґрунтування, представлення суспільству стратегічних ініціатив із ключових питань розвитку України, її **єдності, утвердження національних цінностей у житті держави і спільноти, сприяння реалізації європейського вибору України, підтримка її зусиль щодо включення до європейського, економічного, політичного, соціального та інтелектуального простору, поширення сучасного розуміння європейськості та українськості у всій різноманітності їх вимірів**” (підкреслено нами – С.В.).

Хіба Ви маємо щось проти? Я – ні! Якщо “ні”, то щирога та різноманітного спілкування і не лише за “круглими столами”, повсюдної результативної взаємодії, потужної синергії Вам, українці, – в Україні та поза нею суцї! Хай народні ініціативи послужить досягненню та реалізації всіх сегментів Великої Національної Ідеї, заодно спільної для усіх в Україні – Мети!

З двадцятиріччям нашої Державної Незалежності привітаймо себе! Святкуймо, тішмося, бо ще такої ювілейної дати в історії української нації не було, а результативно працюватимемо на національну ідею – будуть ювілеї ще більші роками та славніші ділами! Дуже мені хочеться, щоб урешті Слово, Ідея не розходилися з Чином.

SOCIO-HUMANISTIC LIFE PARADIGM – MATRIX OF THE NATIONAL IDEA OF UKRAINE OF THE XXI-ST CENTURY

Stepan Vovkanych

The Institute of the Regional Research of the National Academy
of Sciences of Ukraine, Kozelnytska Str., 4, Lviv, 79026, Ukraine,
e-mail: irr@mail.lviv.ua

The article accents the necessity of Ukrainian society consolidation on the basis of national idea elaboration, which accumulates ethnical, civilizational and integrational components of development. The pith of such matter is the definition of Ukraine as a united, truly Ukrainian and worth of human being state. The author brings forward a new socio-humanistic existence paradigm as the matrix of Ukrainian idea creation, based on the protection of nation in general and each citizen in particular, their languages, cultural traditions, informational space etc. Besides of this “Great” strategic idea, the paradigm supposes the “Small” idea – current, short-term, often tactic flexible slogan necessary for a whole country, family, person, individual nowadays. It could be the spiritual-intellectual slogan “Knowledge, information, movement (deed, action)”, mobilizing the energy to intensive knowledge and innovation implementation for the everyday forming of modern national state and its anticipatory development. The social mechanism of knowledge movement activation is suggested, which means increase of spiritual and information mobility (SIM) of nation, where “vertical” movement (between generations) strengthens the heredity (conservatism) and “horizontal” (social activity of separate person, generation) reveals developing creativity (innovation). In these meaning nation (personal) SIM exists as natural dynamic sociant of development, in the frame of which separates the environmentability of Ukrainian (and others) society for historical memory preservation, existence of its own elite, top-quality education, science, intellectual property, powerful innovation activity, favorable economic, informational and others spaces, which means the increase of resultant vector consisted of diagonal sum of two others – “vertical” (traditional) and “horizontal” (innovation of social development). This vector finally summarizes the motive powers of united society progress, potential of its knowledge economy, without the effective socialization of which the equal partnership integration to the civilization world society is impossible, on the one hand. On the other, the ability of society

for protection of authenticity among the diversity of languages, cultures and other nation determinants, the possibility of each ethnos to protect the territorial, economic, informational and other segments of nation space in globalised (frequently far from socio-humanistic) world is eliminated.

Key words: Ukrainian national idea, intellectual elite, informational space, traditions, innovations, national identity, spiritual and informational mobility, nation environmentability.

Стаття надійшла до редколегії 10.02.2011

Прийнята до друку 26.04.2011